

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrilometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské výchovy

Sociální pedagogika

PROJEKT ZAHRADNÍ TERAPIE PRO UŽIVATELE SPOLKU LIPKA

Bakalářský projekt

Autor: Lenka Majerová

Vedoucí práce: PhDr. Ing. Ludmila Siarda Trochtová

Olomouc 2020

Prohlašuji, že jsem vypracovala bakalářský projekt samostatně pod vedením PhDr. Ing. Ludmily Siardy Trochtové. Ke zpracování projektu jsem použila uvedenou odbornou literaturu, internetové zdroje a materiály z denního stacionáře Lipka Prostějov pro osoby se znevýhodněním.

V Prostějově dne

.....

Podpis

Děkuji PhDr. Ing. Ludmile Siardě Trochtové za metodické vedení mého bakalářského projektu, za cenné rady, trpělivost a podněty. Vážím si podpory pí. ředitelky Čekalové z denního stacionáře Lipka v Prostějově a podpory pí. Křivánkové z organizace Lipka v Brně. Děkuji také mé rodině, přátelům a kolegům za jejich podporu.

Motto:

„Člověk prostřednictvím svých rukou, které jsou ovládané myslí a vůlí, může ovlivnit stav vlastního zdraví.“

Marry Reilly (ergoterapeutka)

Obsah

Úvod	7
1 Lipka Prostějov, Olomoucký kraj	7
1.1 Lipka z.s.....	7
1.2 Historie budovy	7
1.3 Historie spolku Lipka	8
1.4 Poskytované služby Centra denních služeb Lipka	9
1.4.1 Denní stacionář Lipka, Prostějov	10
1.4.2 Chráněné bydlení, Vrahovice	10
1.4.3 Sociálně terapeutická dílna Vrahovice (cukrárna)	10
1.4.4 Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením.....	10
1.5 Konkurence schopnost organizace v regionu	11
1.1.1 SWOT analýza	11
1.5.2 Závěr SWOT analýzy	20
2 Uživatelé spolku Lipka a jejich volný čas.....	22
2.1 Definice volného času	22
2.1.1 Historie volného času	22
2.1.2 Funkce volného času	23
2.2 Zájmové terapeutické aktivity Lipky.....	24
2.2.1 Zájmové terapeutické činnosti jako součást výchovy	25
2.2.2 Sociální pracovníci a pracovníci v sociálních službách	26
2.3 Aspekty vývojové psychologie osob s postižením	27
2.3.1 Mentální retardace.....	27
2.3.2 Autismus.....	28
2.3.3 Somatoformní poruchy (Hypochondrická porucha)	30
3 Probační a mediační služba – základní pojmy, funkce	31
3.1 Probace	31
3.1.1 Probační dohled.....	31
3.1.2 Probační pracovník.....	32
3.2 Mediacce	32
3.3 Probační a mediační služba	33
3.3.1 Vznik a vývoj Probační a mediační služby	33
3.4 Nové alternativní tresty	34

3.4.1	Obecně prospěšné práce	35
4	Charakteristika projektu	37
4.1	Předmět projektu.....	37
4.2	Cíl projektu	37
4.3	Zahradní terapie	38
4.3.1	Formy a aktivity zahradní terapie.....	39
4.3.1.1	Pasivní terapie.....	39
4.3.2	Cíl zahradní terapie	40
4.3.3	Terapeutické cíle	41
4.3.4	Zahradní terapie jako součást ergoterapie	41
4.4	Náležitosti terapeutické zahrady	41
4.4.1	Bylinková spirála.....	42
4.4.2	Pavilon.....	42
5	Technické řešení projektu	43
5.1	Současný stav zahrady Lipka a nový návrh terapeutické zahrady	43
5.1.1	Popis zahrady Lipka:	43
5.1.2	Náčrt	44
5.1.3	Samotný návrh nové terapeutické zahrady.....	45
5.2	Rozpočet projektu.....	46
5.2.1	Pracovní rozložení pracovních činností	48
5.3	Finanční zajištění realizace projektu	50
5.3.2	Ekonomický rozbor projektu.....	51
5.4	Etické aspekty projektu	52
5.5	Aktivní terapie v praxi	52
5.5.1	Aktivity pro fyzickou námahu.....	52
5.5.2	Aktivity pro jemnou motoriku a lokomoci.....	53
5.5.3	Senzomotorická oblast	54
5.5.4	Kognitivní oblast	54
5.5.5	Hra a volný čas	55
5.5.6	Sociální schopnosti.....	56
	Závěr.....	57
	Použitá literatura	60

Úvod

Denní stacionář Lipka je nezisková a nezisková organizace zřízená za účelem pomoci a podpory pro osoby se zdravotním postižením. Tato organizace nabízí širokou nabídku fakultativních služeb pro zdravotně znevýhodněné a vytváří pro ně velké množství terapeutických a zájmových činností.

Tento projekt je zaměřen na rozšíření terapeutických činností, a to v rámci vytvoření terapeutické zahrady pro uživatele spolku Lipka.

Uživatelé z denního stacionáře zde tráví čas, který využívají k získávání všestranného rozvoje jednotlivých schopností i dovedností. Uživatelé zvládají aktivity a činnosti v mnohem pomalejším tempu. Dospělé osoby s mentálním postižením mohou vykonávat jednoduché manuální pracovní a terapeutické činnosti, s pomocí pracovníků zvládat běžné návyky a dovednosti, především v oblasti sebeobsluhy.

Hlavním cílem je vybudovat terapeutickou zahradu, která bude sloužit nejen pro volný čas, ale i pro realizování nových terapeutických činností.

V první kapitole je popsán spolek Lipka a její působení ve městě Prostějov. Lipka je nezisková organizace s dlouholetými zkušenostmi v oboru sociálních služeb a přímé péče. Historie spolku i budovy se postupně měnil, ale po celou dobu zůstal společný zájem podporovat rozvoj osob se zdravotním postižením. Podrobně zpracovaná SWOT analýza mapuje silné a slabé stránky, poukazuje na vhodné příležitosti, ale také monitoruje možné hrozby.

Druhá kapitola se věnuje trávení volného času a pojmům volného času. Je popsána podstata terapeuticky - zájmových i pracovních činností v práci se zdravotně znevýhodněnými osobami. Uživatelé se potýkají s mnohými hendikepy, které způsobují změny v prožívání, uvažování a chování. Součástí této kapitoly je popis třech nejčastějších poruch uživatelů Lipka.

Třetí kapitola se zaměřuje na Probační a mediační službu (dále PMS), která má v projektu nezastupitelnou roli. V této části nechybí popis základních pojmů, které s PMS přímo souvisí např. alternativní trest a obecně prospěšné práce. Osoby v alternativním trestu jsou posílány do neziskových organizací, aby udržovaly ve veřejném prostranství čistotu. Bakalářský projekt hledá pro PMS nové využití, které Lipka využije efektivněji než úklid prostor

Čtvrtá a pátá kapitola je věnována charakteristice a technickému řešení projektu při vybudování terapeutické zahrady pro uživatele Lipka. Ze společného zapojení uživatelů Lipka a osob

v alternativním trestu vznikne projekt, který povede ke zkvalitnění stráveného času ve stacionáři. Nabídne uživatelům novou pracovní činnost, posílí vzájemné vztahy s pracovníky a povedou ke kreativní činnosti

1 Lipka Prostějov, Olomoucký kraj

Denní stacionář sídlí nedaleko od centra města Prostějov na adrese Tetín č. 1. Tento spolek zajišťuje ambulantní služby pro děti, mládež a dospělé se zdravotním postižením. Nabízí fyzioterapii, logopedii či zájmové terapeutické činnosti, které napomáhají k soběstačnosti a samostatnosti uživatelů. Organizace se stala předmětem celého projektu, proto celá první kapitola se věnuje podrobnému popisu budovy, historii spolku i SWOT analýze

1.1 Lipka z.s.

Lipka z.s. je nezisková, samosprávná, dobrovolná a nestátní organizace zřízená za účelem naplňování společného zájmu, kterým je pomoc, podpora a vyvíjení aktivit směřujících ke prospěchu osob se zdravotním postižením. Hlavním cílem činnosti je vytváření odpovídajícího zázemí, podmínek a prostředí k všestrannému rozvoji osob se zdravotním postižením, socializaci a začlenění do běžného života společnosti. Název LIPKA vznikl spojením začátečních písmen základních atributů činnosti sdružení, tím je L – lidskost, I – integrace, P – pomoc, K – kamarádství, A – aktivita. Služba je rozšířena ve věkové kategorii mládež a dospělí do 60 let. Celková kapacita denního stacionáře je 85 osob.

Již od prvopočátku vzniku stacionáře byla zavedená zaměřená fyzioterapie. Tento specifický úkon přirozeně odbourává uživatelům obtíže spojené s přepravou, umožňuje vyšší četnost rehabilitace, která je řízena individuálními potřebami. Obdobně je tomu u logopedické péče, která přispívá k rozvoji komunikačních dovedností uživatelů denního stacionáře.

Denní stacionář Lipka poskytuje široké nabídky fakultativních služeb včetně každodenní dopravy uživatelů do zařízení a spousty jednorázových aktivit. V projektu regionu soudržnosti Střední Morava s názvem „Mám kam jít“, byly vytvořeny další subjekty: Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, chráněná dílna, chráněné bydlení a sociálně terapeutická dílna ve Vrahovicích (*Lipka, z.s.* [online]).

1.2 Historie budovy

Rohová budova na ulici Tetín a Brněnská je třípodlažní budova o zastavěné ploše 1 917 m². Objekt je v bezprostřední blízkosti centra města v dosahu linek MHD, má potřebné provozní a technické zázemí. Tato budova má rozsáhlou historii.

Na konci 1. pol. 18. stol. usilovali kapucíni o založení hospice ve městě, povolení získali v roce 1756. Součástí hospice byla i kaple sv. Barbory, která vznikla z prostředků věřících občanů. Hospici se vedlo dobře, ale rozvoj netrval dlouho, protože v roce 1784 byl klášter zrušen Josefem II. Budova připadla rakouské armádě, která ji využívala jako skladiště. Roku 1860 věnoval František Josef celý objekt městu Prostějov. Teprve v roce 1902 byla na pozemku zahájena výstavba městského sirotčince, který byl vybaven pouze základním zařízením. Ústav řídila městská rada prostřednictvím kuratoria, které obětavě a s láskou vedla pí. Karla Vojáčková – ta byla označována jako „dobroditelka města, sirotků a chudiny.“ Po její smrti se stal sirotčinec univerzálním dědicem, děti se zdravotním postižením v zařízení zůstávaly i v dospělosti. Svému účelu přestal sloužit v druhé polovině 50. let minulého století, kdy přestal postupně přijímat opuštěné děti.

V roce 1968 zde byl zahájen provoz léčebny dlouhodobě nemocných, která v roce 1998 byla přemístěna do jednoho z pavilonů okresní nemocnice. O rok později Městská rada v Prostějově schválila reinvestiční pronájem bývalé LDN v Prostějově Občanskému sdružení na pomoc dětem s více vadami se stanovením nájemní doby na dvacet roků. Toto rozhodnutí budovu symbolicky navrátilo k původnímu účelu pro potřeby dětí a mládeže se zdravotním znevýhodněním. Dne 24. 6. 2008 usnesením rozhodlo zastupitelstvo města Prostějova o prodeji nemovitosti se všemi součástmi a příslušenstvím, právy a povinnostmi do podílového spoluvlastnictví kupujících, a to ½ Občanskému sdružení Lipka z.s. a ½ Základní škole a mateřské škole Jistota, o.p.s.

Budova slouží dvěma rozlišným právními organizacím, propojuje se zde školská činnost s činností sociálních služeb. V budově se nachází tyto dvě organizace: Denní stacionář Lipka, z.s. a Základní a mateřská škola Jistota. Každá z těchto organizací má svou ředitelku, která řídí chod instituce zvlášť. Na úhradách spojené s rekonstrukcí budovy se podílejí obě organizace stejnou měrou (Čekalová, 2018).

1.3 Historie spolku Lipka

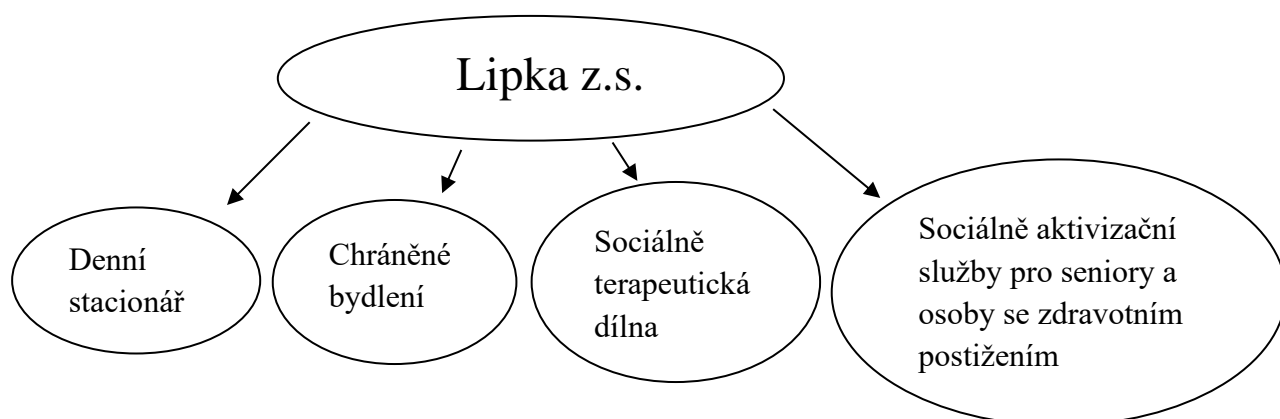
Spolek Lipka v Prostějově vznikl původně jako Občanské sdružení, které reagovalo na potřeby společnosti v oblasti sociální péče a služeb. V době svého vzniku pro děti se zdravotním postižením v regionu neexistovala možnost adekvátní sociální péče spolu s odpovídajícím vzděláváním. Dlouhé roky se snažili rodiče apelovat na úřady a instituce, kde sice nacházeli pochopení, ale ne konkrétní pomoc. To vedlo dobrovolníky a odborníky ke „sdružení“ a dne 9. 3. 1992 se uskutečnila ustanovující valná hromada *Občanského sdružení na pomoc dětem s více*

vadami, založené ve smyslu zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů a registrované MV ČR pod číslem VSC/1-10484/92.

Přes obtížné začátky se podařilo v roce 1993 zahájit provoz denního stacionáře a speciální školy v pronajatých nevyužitých prostorách mateřské školy. Od prvopočátku však zájem o služby přesahoval kapacitní možnosti dvou tříd, proto Město Prostějov pronajal budovu a zařízení se přestěhovalo do nových prostor v květnu 1994. Sdružení v této době neřešil pouze zázemí pro poskytování služeb, ale také svůj vlastní vývoj. Došlo k postupnému oddělování sociální péče od vzdělávání a v souladu se změnami v legislativě v roce 1997 vznikla obecně prospěšná společnost Speciální škola, o.p.s. O rok později se opakovala situace s nedostatečným prostorem, kdy denní stacionář nemohl přijímat všechny zájemce. Sdružení pronajalo budovu bývalé LDN v ulici Tetín, kam se po rozsáhlé rekonstrukci již obě samostatná zařízení přestěhovala 21. 12. 1999 a kde poskytují své služby doposud. V roce 2014 došlo ke změně v zákoně č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, z něhož vyplývá nová evidence občanského sdružení. Organizace Lipka, která před rokem 2014 vystupovala jako občanské sdružení, se po úpravě tohoto zákona musela transformovat na zapsaný spolek. Valná hromada Občanského sdružení Lipka na základě této změny ve znění zákona, odhlasovala přeměnu organizace na Lipka, z.s. (Čekalová, 2018).

1.4 Poskytované služby Centra denních služeb Lipka

Lipka vytvořila řadu právních subjektů pro znevýhodněné osoby i pro širokou veřejnost. Služby jsou dostupné pro celý Olomoucký kraj.

Obr. 1 Poskytované služby Lipka z.s

1.4.1 Denní stacionář Lipka, Prostějov

Služba je poskytována dětem od 4 let, mládeži a dospělým osobám do věku 60 let se zdravotním postižením. Může jít o mentální, tělesné nebo kombinované postižení. Jde o ambulantní službu s kapacitou 85 uživatelů. Cílem denního stacionáře je rozvoj individuality každé osoby k rozšíření možností vedoucí k seberealizaci a začlenění do běžného způsobu života. Nabízí vzdělávací programy, terapeuticky zaměřenou zájmovou činnost, účast na společenských akcích a kompletní rehabilitační i logopedickou péči.

1.4.2 Chráněné bydlení, Vrahovice

Služba vznikla v roce 2015 asi 5 km od města Prostějov, v malé vesnici Vrahovice. Chráněné bydlení je moderní formou pobytové sociální služby, která nabízí svým uživatelům potřebnou péči a napomáhá řešit jejich nepříznivou situaci. Byla vybudována v rámci rozsáhlého investičního projektu „*Mám kam jít*“ a podpořena z ROP Střední Morava. Celková kapacita služby je 14 osob, má k dispozici 12 pokojů jednolůžkových a jeden pokoj dvoulůžkový. Základní činností této služby je poskytovat ubytování, pomoc při zajištění chodu domácnosti, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při hledání zaměstnání i pomoc při uplatnění práv.

1.4.3 Sociálně terapeutická dílna Vrahovice (cukrárna)

Dílna je adekvátním zázemím pro návštěvníky cukrárny i pro uživatele služby. Je zde místnost přípravná, dílny/klubovny, šatny, provozní a sociální zázemí. Cukrárna disponuje běžným vybavením pro malý cukrárenský provoz včetně technického zařízení a přístrojů (stroj na výrobu točené zmrzliny, stroje na palačinky a vafle, kávovary apod.). V prostorách dílny mají uživatelé dostatek místa pro individuální práci.

Hlavním cílem této služby je zaměření pro podporu vytváření a zdokonalování základních pracovních nácviků i dovedností. V cukrárně se vyrábí výborné zákusky, pečou se dorty na zakázku a v létě se prodává zmrzlina. Někteří uživatelé z denního stacionáře Lipka dojíždějí do této dílny, kde si mohou vyzkoušet povolání číšníka nebo cukráře. Cukrárna je velmi oblíbená pro příznivé ceny a chutné zákusky.

1.4.4 Sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením

Tato služba vznikla po dohodě s vedením Města Prostějov jako tzv. „*Domovinka pro denní pobyt seniorů*“. Její pravidelný provoz byl zahájen 4. 1. 2000. Seniorům je určen prostor ve 3. patře v budově na ulici Tetín v Prostějově, jde o stejnou budovu, kde se nachází denní stacionář Lipka. Později tato služba byla ukončena a následně 1. 1. 2017 opět provedena registrace KÚ OK Sociálně aktivizační služby pro seniory s kapacitou 25 osob. Magistrát města Prostějov poskytuje této službě roční dotaci na provoz zhruba ve výši 150.000 Kč. V budoucnu chce

Lipka pro seniory vyhradit vlastní prostor v přilehlém bytě budovy, dřív tento byt sloužil jako cvičný byt pro uživatele.

Hlavním cílem subjektu je poskytování volnočasových aktivit pro seniory, které zahrnují semináře o zdraví, aktivity výroby ručních výrobků nebo cestovatelské programy. Mimo tyto semináře poskytuje Lipka seniorům keramickou dílnu pro vlastní výrobu keramiky a také místnost cvičebny (*Lipka, z.s.* [online]).

1.5 Konkurence schopnost organizace v regionu

Přímo v Prostějově se nachází ještě dva stacionáře pro znevýhodněné osoby. Je jím denní stacionář Pivoňka, který se zaměřuje pouze na uživatele s mentálním postižením I. a II. stupně závislosti na péči, jejich kapacita je 16 klientů. Tato organizace nepřijímá uživatele s těžším stupněm postižení, není vhodná ani pro uživatele s přidruženými smyslovými vadami sluchu a zraku.

Denní stacionář Charita Prostějov nabízí své služby pro osoby s chronickým duševním onemocněním. Jde o ambulantní službu, kde dospělí dochází na doporučení svého lékaře ke specialistovi (psychiatrovi).

V okolí Prostějova se nachází ještě dvě pobytové služby, které se zaměřují na uživatele s mentálním nebo tělesným postižením. Jde o domovy pro osoby se zdravotním znevýhodněním v obci Nezamyslice „Domov Na Zámku“ a ve Víceměřicích „Domov u rybníka Víceměřice“ (Čekalová, 2018).

1.1.1 SWOT analýza

VIZE ORGANIZACE (VISION)
<ul style="list-style-type: none">• Oslovování nových uživatelů a sponzorů• Výtah• Oprava budovy – okna, fasáda• Závěsný systém• Zpřístupnit přidružený byt

SILNÉ STRÁNKY (STRONG)	SLABÉ STRÁNKY (WEAK)
<ul style="list-style-type: none"> • Rehabilitace • Logopedie • Dlouhodobá činnost organizace • Výběr sociálních služeb • Příjem uživatelů IV. stupně • Velký výběr terapeutických zájmových činností • Kvalifikovaný personál • Svozy z okolí Prostějova • Letní provoz – výlety, akce 	<ul style="list-style-type: none"> • Splátka úvěru • Jedna nemovitost pro rozdílné organizace • Chybí pořadník čekatelů • Zákon neakceptující zdravotní personál v ambulantních službách • Závěsný zvedací systém
PŘÍLEŽITOSTI (OPPORTUNITIES)	HROZBY (THREAT)
<ul style="list-style-type: none"> • Haloterapie • Jóga • Aminoterapie • Canisterapie • Bazální stimulace • Aromaterapie • Aktivní prezentace v médiích • Probační a mediační služba 	<ul style="list-style-type: none"> • Nedostatek sponzorů • Zákon speciálního vzdělávání

Komentář k SWOT analýze:

1.5.1.1 Vize organizace (vision)

Oslovování nových uživatelů a sponzorů

Uživatelé Lipky pomalu stárnou stejně jako jejich rodiče, z tohoto důvodu dochází k odchodu některých uživatelů ze stacionáře. Rodiče, kteří odchází do starobního důchodu, takovou službu

nepotřebují a raději zůstávají se svými dětmi doma. Je zapotřebí oslovit novou klientelu z řad speciálního školského systému nebo integrovaného vzdělávání.

Další důležitou složkou naší organizace je oslovovat nové sponzory pro rozvoj nových projektů a zkvalitnění potřeb našich uživatelů. Je nezbytné opravit celý areál Lipky, tím odstranit všechny nedostatky spojené se špatným stavem budovy.

Výtah

V čele všech vizí je zajistit nový výtah, protože ten dosavadní již dosluhuje. Výtah, který slouží škole i dennímu stacionáři, je původní a nelze ho už opravit. Je sice pořád v provozu a pojízdný, ale pružiny zařízení již nejdou seřídít ani opravit. Kabina výtahu má 5 cm schod od podlahy, který imobilní uživatele na vozíku musí překonávat s obtížemi.

Oprava budovy – okna, fasáda

Druhý subjekt ZŠ Jistota sehnal dostatek peněz na opravu omítky. Oprava fasády se uskutečnila v dubnu 2019. Bohužel Lipka tyto finance nedokázala opatřit, výsledek celého jednání je závěr, že ZŠ opraví celou omítku ze strany do ulice a Lipka opraví druhou část ze dvora do roku 2022.

Závěsný systém

Vedení Lipky chce koupit závěsný systém především na WC, rehabilitaci a v místnosti pro výměnu inkontinentních pomůcek pro imobilní klienty. V Lipce je téměř 1/3 uživatelů imobilních, proto je potřeba tyto uživatele přemístit z vozíku na rehabilitační lůžko nebo vyměnit inkontinenční pleny. O přesun uživatelů se starají pracovníci v sociálních službách tak, že celou váhu uživatele zvedají ve vlastních rukách. Bývá to zpravidla jeden muž a jedna žena, jde o fyzicky náročnou práci, kdy zvedáky by tuto práci velmi usnadnily.

Zpřístupnit přidružený byt

K Lipce patří přidružený byt, který lze spojit pouze dveřmi. Tento byt dřív sloužil jako cvičný pro uživatele (než postavila Chráněné bydlení), nyní by tento nevyužitý prostor chtěli zrekonstruovat a poskytnout seniorům pro jejich pravidelné setkávání.

1.5.1.2 Silné stránky (strong)

Rehabilitace

Lipka má k dispozici tři místnosti pro rehabilitaci, kterou vedou 4 fyzioterapeuti a rehabilitační pracovníci. Další dva pracovníci v sociálních službách mají na starost vodoléčbu.

Zvýšení hybnosti je nezbytným předpokladem ke zlepšení zdravotního stavu a předcházet tak svalovému spasmatu. Fyzioterapeuti využívají především Vojtovou a Bobathovou metodu. Uživatele cvičí na žíněnkách, gymnastických míčích a rotopedu. Imobilní uživatele především dostávají rašelinové zábaly, Solux a elektroléčbu.

Hydroterapie se stala součástí fyzikální terapie a je úzce spjata s termoterapií, jde o působení tepelného a mechanického tlaku. Podle rozsahu aplikace procedur volí pracovník z celkové nebo částečné koupele, pro částečné koupele jsou k dispozici několik mobilních vířivých van. Doménou vodoléčby je hydromasážní vana, která nabízí různé druhy koupelí. Jde například o perličkovou koupel, podvodní masáž nebo vířivou lázeň.

Hlavním cílem obou rehabilitací je zlepšení zdravotního stavu uživatele. O postupech zvolených metod rozhoduje lékař, který dochází každé 3 měsíce do Lipky na konzultace.

Logopedie

Další předností tohoto zařízení je logopedie, která se nachází hned v přízemí. Místnost není velká, ale nechybí zde veškeré standardní zařízení. Paní logopedka poskytuje nejen orofaciální stimulace, ale také snižuje problémy s narušenou komunikační schopností, dále schopnost verbální či nonverbální komunikace pro navázání kontaktu s okolím. Tato služba je nabízena ambulantně i pro širokou veřejnost jako nestátní zdravotnické zařízení. Poskytovaná péče je bezplatná.

Dlouhodobá činnost organizace

Stacionář v roce 2018 slavil výročí 25 let od vzniku svého založení. Za tu dobu se vyvíjel a rozšiřoval své služby pro více cílových skupin. Stal se známkou dlouhodobé tradice sociálních služeb a péče pro znevýhodněné osoby.

Výběr sociálních služeb

Lipka nabízí komplex sociálních služeb v Prostějově. První služnou, kterou začala Lipka poskytovat, byl denní stacionář založen v roce 1993. Postupem času se její služby rozvětvily na další organizační činnosti Chráněného bydlení (Vrahovice), Sociálně terapeutickou dílnu (Cukrárna – Vrahovice), Sociálně aktivizační službu pro seniory a osoby se zdravotním postižením (v budově stacionáře).

Příjem uživatelů IV. stupně

Lipka zajišťuje službu i pro uživatele se IV. stupněm závislosti na péči. Pro tyto uživatele zřídila tzv. „specifickou třídu“, do které spadají nekomunikující uživatelé s kvadruplegií. Neznamená to, že by byli zvlášť odděleni od ostatních uživatelů, jde jen o tišší skupinu se specifickými pomůckami, které jejich postižení vyžaduje. I přes svůj handicap navštěvují zájmové činnosti, rehabilitace, logopedii a společnou místnost určenou pro stravování. Tato specifická třída vznikla za účelem klidového režimu v době polohování a odpočinku.

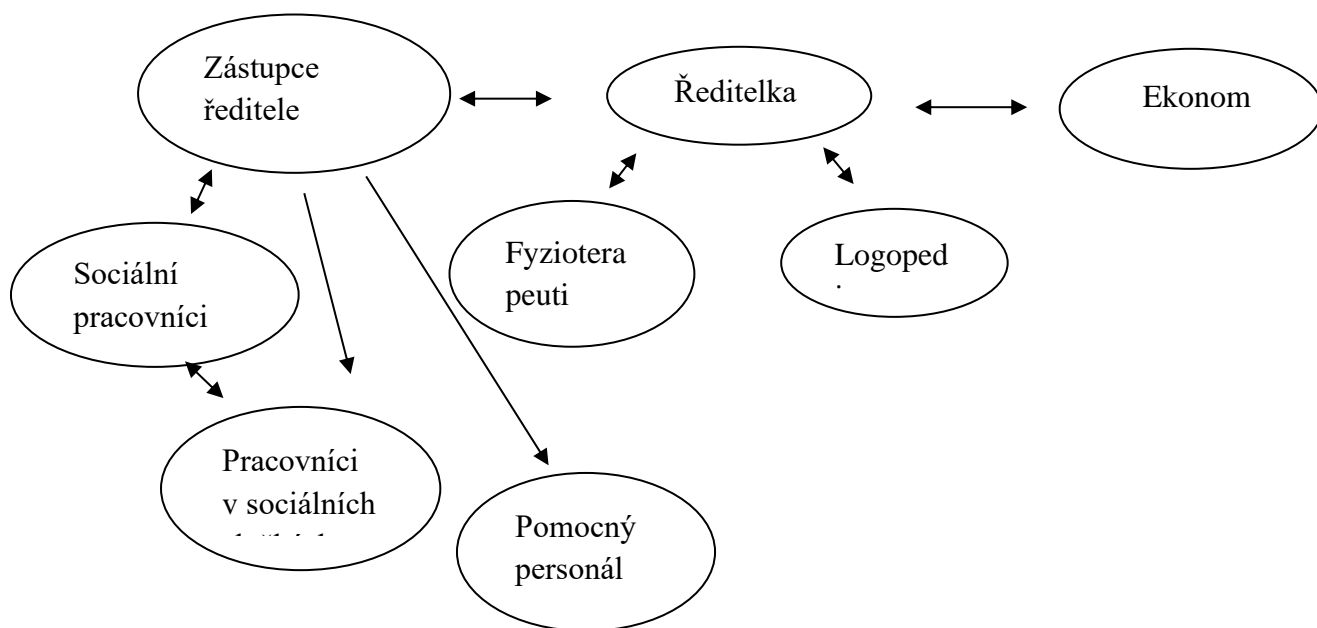
Velký výběr zájmových a pracovních terapeutických činností

Organizace v rámci nepedagogické činnosti nabízí možnost výběru z pohybových, výchovných, vzdělávacích a aktivizačních zájmových terapeutických činností. Pro velký zájem některých zájmových činností je aktivita opakována několik dní v týdnu, aby se vystřídal všichni uživatelé. Předchází se tak konfliktům a zajišťuje se pro každého z nich více prostoru na svou práci.

Kvalifikovaný personál

Podle zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů je povinen každý pracovník v sociálních službách se nadále vzdělávat. Mimo povinného vzdělávání zde máme tři sociální pracovníky s vysokoškolským titulem a další dva si doplňují vzdělávání na UP v Olomouci v oblasti sociální sféry.

Pracovníci jsou závislí na vzájemné pomoci všech složek, ze kterých se skládá. Při plnění pracovních povinností je důležitá komunikace na pracovišti, harmonogram dne se vždy může změnit při jednorázových a mimořádných akcích například v rozpisu rehabilitace nebo v období výletu. Rehabilitaci určuje pouze vedoucí fyzioterapeut podle celkového počtu uživatelů v daný den, a to i ze ZŠ Jistota. V období nemoci některého člena týmu, jej musí nahradit kolega. Celkově má Lipka tři skupiny s 12–15 uživateli a jednu specifickou skupinu s 6 uživateli. V každé skupině jsou 2 -3 pracovníci podle náročnosti práce dané klientely. Obecně platí pouze jedno pravidlo, že rehabilitace mají přednost před terapeutickými zájmovými činnostmi..

Obr. 2 Organizační struktura Denního stacionáře Lipka z.s.

Svozy z okolí Prostějova

Spolek Lipka své uživatele sváží do stacionáře svým autem, které získala od nadace Konto Bariéry v roce 2018. Služba je tak dostupná i pro uživatele, kteří mají problém s dopravou ze svého bydliště. Řidič ráno v dohodnutý čas vyzvedne uživatele v místě pobytu a odpoledne, po době strávené ve stacionáři, odveze uživatele opět zpět domů.

Letní provoz – výlety, akce

Stacionář nespadá do školského zařízení, proto nabízí uživatelům tzv. letní provoz. Důvodem je pěkné počasí, které vybízí k různým aktivitám a výletům v přírodě nebo k návštěvám zámků a jiných zajímavých míst v okolí Moravy. Přihlásit se mohou naši uživatelé, klienti z chráněného bydlení ve Vrahovicích, školní děti ze ZŠ Jistota nebo i senioři. Výlety organizují pracovníci v sociálních službách, kteří zajistí termíny, vstupné, dopravu i stravování.

1.5.1.3 Slabé stránky (weak)

Splátka úvěru

Hlavním důvodem nedostatku financí je, že Lipka v roce 2004 dostala jako jediná nezisková organizace úvěr na projekt „Mám kam jít“, který se bude splácet až do roku 2024. Tímto úvěrem vznikly nové služby: Chráněné bydlení a Sociálně terapeutická dílna ve Vrahovicích.

Jedna nemovitost pro rozdílné organizace

Dalším velkým problémem pro Lipku je samotná budova, která spojuje část speciálního školství a část sociálních služeb. Oba tyto subjekty se sice podporují a mají společné náklady na provoz budovy, ale Lipka si vede mnohem hůře z důvodu ztráty možných projektů. Lipka v minulosti zažádala o poskytnutí dotací na nové projekty, ale byly odmítnuty. Důvodem bylo právě to, že nemohou podpořit projekty, které nejsou oddělené od školského zařízení. Mohou podpořit pouze sociální útvary jako samostatný celek nikoliv jako společné vedení se školstvím.

Chybí pořadník čekatelů

Uživatelé Lipka odchází většinou do domácího prostředí z důvodu odchodu do důchodu zákonného zástupce, anebo jsou přijati do školního zařízení v ulici Komenského. Prodloužením školní docházky mohou uživatele ušetřit za služby denního stacionáře. Lipka v těchto případech nemá bohužel žádný pořadník čekatelů s novými uchazeči o službu.

Zákon neakceptující zdravotní personál v ambulantních službách

Ve stacionáři přibývají uživatelé s IV. stupněm závislosti na péči, někteří z nich musí užívat pravidelně léky. Zákon 108/2006 Sb., stanovuje podání léků pouze v pobytových službách za souhlasu lékaře. V ambulantních službách sociální péče smí pracovat pouze pracovníci v sociálních službách a sociální pracovníci, nikoliv zdravotnický personál. Lipka přitom má dvě zaměstnankyně, které jsou zároveň zdravotní sestry, přesto ani ty nesmí podat léky. Důvodem je legislativa, která zamezuje v ambulantních sociálních službách rovný přístup ke zdravotní péči jako ve zdravotnictví. Zákonní zástupci, kteří potřebují ulevit od denních povinností kolem svých příbuzných, nemohou využít denní stacionář jako případnou ošetřující péči.

Závěsný zvedací systém

Vedení stacionáře si je vědomo, že není nadále možné manipulovat s uživateli pouze v rukou pracovníků. Zvedáky byly součástí projektu, který Lipka vypracovala pro zkvalitnění služeb. Bohužel tento projekt nevyšel z důvodu spojenectví se školním zařízením.

1.5.1.4 Příležitosti (opportunities)

Haloterapie

Haloterapie mimo solných dolů simuluje slané přírodní jeskynní mikroklíma, a tak se stává dostupnou léčbou pro větší část lidí. Patří k fyzikální terapii na přírodní bázi, největší účinek na lidský organismus mají segmenty z Mrtvého moře. Jsou vhodné pro osoby se zdravotními problémy v oblasti dýchací, oběhové, kožní, trávicí i nervové soustavy. Haloterapie odstraňuje únavu, dodává do organismu stopové prvky nebo léčí poruchy imunity (*Solná jeskyně, Haloterapie [online]*).

Umělá solná jeskyně se nachází přímo v Prostějově v ulici Budovcova. Pro zpestření pobytu ve stacionáři a zlepšení služeb není problém zařídit pro naše uživatele vstup do této jeskyně.

Jóga

V těle je přibližně 600 svalů, proto žádný pohyb není zbytečný. Jóga zahrnuje tělesná a dechová cvičení, která vedou k pozornému vnímání pocitů v těle člověka a k dokonalému ztišení mysli. Lidé si „pěstují“ nesprávné pohybové návyky, proto je důležité začít s asymetrickým držení těla. Tímto způsobem cvičení se naučíme hlídat si zlozvyky a vědomě je koordinovat. Platí pravidlo: „Prevence je přece vždycky lepší než odstraňování strukturálních změn, které už mnohdy bývají nezvratné“ (Knížetová, Tillich, 1993).

Tato aktivita je vhodná pro uživatele I. a II. stupně závislosti na péči. Prostor k tomuto cvičení se nachází přímo v budově Lipky. Lipka má prostornou tělocvičnu, je potřeba pouze zajistit vhodného instruktora.

Aminoterapie

Léčení za pomoci domácích mazlíčků má velký rozsah v rámci rehabilitačního lékařství, využívá se v aktivizačním procesu u nemocných a zdravotně postižených osob. „Miláčkem“ může být velké zvíře nebo běžně domestikovaná zvířata (pes, kočka, hlodavec). Zvíře není náladové jako člověk, vyžaduje dodržovat denní rytmus, nutí klienty s handicapem k cílenému soustředění, a to bez ohledu na věk. Přítomnost zvířete v sociálním zařízení zmírňuje potíže s adaptačním stresem a zlepšuje se komunikace uzavřené komunity klientů s okolním světem (Nerandžič, 2006).

Pro uskutečnění této aktivity je z hygienických důvodů vhodný pouze prostor venku v atriu budovy. Je vhodná pouze pro nealergiky, ale není nereálná.

Canisterapie

Terapie za asistence zvířat (AAT) je vědomě zaměřená intervence, kde pes odpovídá specifickým požadavkům, a je součástí léčebného procesu. AAT je prováděna profesionálním zdravotnickým nebo sociálním odborným lektorem v rámci jeho profese. AAT podporuje zlepšení tělesných, sociálních, emociálních nebo kognitivních schopností člověka. Může být poskytována v různých sociálních zařízeních s možností individuální nebo skupinové terapie (Galajdová, 2011).

Tato aktivita byla uskutečněna v létě a pro velký zájem uživatelů by bylo vhodné aktivitu zařadit jako pravidelnou terapeutickou činnost.

Bazální stimulace

Tato metoda se v současnosti využívá nejen ve zdravotnictví, ale také v zařízeních poskytující sociální péči. V souvislosti všestranného rozvoje u osob s těžkým postižením jsou omezeny emocionální, kognitivní, tělesné a sociální schopnosti. Bazální stimulace u osob s těžkým a kombinovaným postižením představuje jednu z nejpoužívanějších terapeutických metod. Jde o komunikační, interakční a vývoj stimulačních podnětů, které působí na všechny oblasti lidských potřeb. Pomocí bazálních konceptů můžeme tyto osoby vyvést částečně z izolace v které se nachází (Hájková, 2000).

V rámci povinného školení pro pracovníky v sociálních službách proběhlo v Lipce školení kurzu bazální stimulace. Pracovníci u uživatelů se IV. stupněm závislosti na péči mohou při zakoupení pomůcek k této činnosti tuto aktivitu rozvádět. V současnosti mají k dispozici pouze bazální roušky.

Aromaterapie

Aromaterapii lze definovat jako řízené použití esenciálních olejů, které udržují a podporují zlepšení fyzické, psychologické a duchovní pohody. Tyto oleje jsou součástí mnoha rostlin, které se vyskytují kolem nás. Vůně jsou podstatnou složkou přírodních léčivých vlastností, aplikace esenciálních olejů vytváří terapeutický účinek a zároveň potěšení. Je to bezpečná a nejčastější používaná metoda (Mojay, 2000).

Pro tuto aktivitu stačí vyhradit ve stacionáři vhodnou místnost. Místnost by měla působit klidným a pohodlným dojmem, aby sloužila k relaxaci a odpočinku.

Aktivní prezentace v médiích

O Lipce se většinou píše v období vánočního a velikonočního času, kdy pořádá výstavy s prodejem výrobků, na kterých se podílejí uživatelé. Na internetových stránkách Lipky je potřeba vylepšit celý web, přidat nové fotografie a aktuální informace o organizaci. Informace a novinky ze stacionáře více poskytovat médiím a široké veřejnosti v průběhu celého roku.

Probační a mediační služba

Hlavním posláním probační a mediační služby (dále jen PMS) je zprostředkování účinné a společensky prospěšné řešení konfliktu spojenou s trestnou činností. Zákon č.257/2000 Sb, o probační a mediační službě, vnáší nový pohled na účel trestů, zahrnuje alternativní způsob řešení trestné činnosti. Zejména u mladistvých, prvopachatelnů a u obviněných z méně závažných deliktů. Tento zákon zajišťuje účinný a efektivní orgán, který eviduje a monitoruje některé tresty, které nemohou být vykonány jednorázově bez spolupráce součinnosti dvou profesí – sociální práce a trestní právo (*Probační a mediační služba České republiky: Zákon 257/2000 Sb.*[online]).

PMS spolupracuje se stacionářem Lipka od roku 2005, pro podstatu projektu je vhodné jejich trest přeměřovat na novou a účelnější alternativní práci.

1.5.1.5 Hrozby (threat)

Nedostatek sponzorů

Tato organizace by nebyla možná bez dostatku sponzorů, ti jsou důležití pro celý chod stacionáře. Jejich úbytek znamená velké finanční problémy, které by mohly vést k zániku Lipky. To velmi úzce souvisí s aktivní prezentací v médiích, pokud sponzoři nebudou vědět o činnostech Lipky, nebudou chtít více tuto organizaci sponzorovat.

Zákon speciálního školství

Mnoho potencionálních uživatelů se rozhodlo pro pokračování školní docházky ve speciálních školách praktických, které umožňují celoživotní vzdělávání pro znevýhodněné osoby. Tato legislativa je pro stacionář ohrožující, protože klienti se tak stávají „věčnými“ studenty. V očích uživatele je finančně výhodnější trávit čas v bezplatném studiu, než si platit sociální službu.

1.5.2 Závěr SWOT analýzy

SWOT analýza ukázala dostatek silných stránek spolku Lipka, zároveň má spoustu dalších příležitostí k rozšiřování dalších vhodných aktivit. Nedostatky v podobě finanční stránky jsou

řešitelné a závislé od počtu uživatelů ve spolku. Ke zvýšení počtu uživatelů nemusí docházet pouze v případě medializace nebo oslovování nových sponzorů, ale také v nabídce nové seberealizace uživatele.

V tomto případě by mohl pomoci projekt zahradní terapie, který je víc než vhodným řešením pro uplatnění v sociálních službách. Nová terapeutická zahrada se zaměřuje na podporu terapeutické a pracovní činnosti, naučí uživatele vhodně trávit svůj volný čas a může vést k vylepšení celkové duševní pohody.

V ČR je jen málo míst, kde se můžeme setkat s terapeutickými zahradami. Nejbližší dvě takové zahrady jsou v Brně, jedna se nachází ve školském environmentálním zařízení Lipka a druhá vznikla v psychiatrické léčebně FN Brno. Proto by mohl mít tento projekt velkou naději na vylepšení sociálních služeb spolku Lipka.

2 Uživatelé spolku Lipka a jejich volný čas

Spolek Lipka je organizací, jejichž členové jsou vedeni společným zájmem. Hlavním zájmem tohoto spolku je podpora a pomoc osobám se zdravotním znevýhodněním. V denním stacionáři vedeme uživatele k všestrannému rozvoji a zapojujeme tyto osoby do běžného života. Uživatelé spolku jsou osoby ve věku 20 – 60 let s mentální retardací v kombinaci s další přidruženou vývojovou vadou. Jedna třetina uživatelů má kombinované postižení v podobě mentální a tělesné vady.

Cílem této kapitoly bude zmapování funkce volného času a objasnit, jak tráví uživatele volný čas v denním stacionáři Lipka.

2.1 Definice volného času

Dle Pávkové je pedagogika volného času vědním oborem, který se zaměřuje na teorii a praxi výchovy ve volném čase. Názory na výchovu ve volném čase jsou odlišné v různých zemích světa. V pozitivním pojmu tedy jde o dobu, v níž si každá osoba svobodně zvolí, jak tento čas využije. V negativním pojmu je chápán volný čas jako zbývající čas po splnění všech pracovních nebo biologických potřeb.

Pávková dále ve své knize uvádí, co se rozumí pojmem volný čas. Podle ní jde o dobu svobodné vůle, kdy člověk dělá to, co chce dělat on sám – nikoliv to, co musí. Zvolené aktivity působí na člověka příjemně a přináší potěšení, slouží spíše k rekreaci a odpočinku (Pávková, 2014).

Dle autora Hofbauera je volný čas dobou, kdy člověk nevykonává žádnou činnost pod nátlakem úvazku, která souvisí se sociálními rolemi a dělbu práce. Můžeme jej také vymezit jako čas, který zbývá po dostání svých pracovních i nepracovních činností tzv. zbytková teorie volného času. Přesnější definice uvádí tuto dobu jako charakteristickou činnost, do které člověk svobodně vstupuje s očekáváním a zároveň mu přináší pocit uspokojení (Hofbauer, 2004).

Obě definice mají společné rysy svobodné vůle, kdy nemusíme tzv. „nic dělat“. Aktivity, které si člověk sám zvolí, mu poté přináší dobrý pocit a slouží spíše k rekreaci.

2.1.1 Historie volného času

Termín volný čas se stal nedílnou součástí každého člověka v období 19. a především 20. století. Nejdříve se tento nový životní styl projevil ve vyšších vrstvách a ve městě. Začal tak dlouhodobý proces uvolněního života od domova. Už od 17. století si stavěli bohatší občané měst své „víkendové domy“, zakládaly se první kluby, spolky a kavárny. O století později se snažili příslušníci dělnictva o zkrácení pracovní doby. Cílem bylo získat více volného času na

regeneraci pracovních sil, na sebevzdělávání a na různé aktivity hudební nebo i sportovní povahy. Z tohoto hlediska se zrodily dva hlavní proudy vzniku a fungování, které přetrvaly až dodnes. První byly aktivity a zařízení s jednoznačným určením pro dospělé. Poté vznikla sdružení a zařízení zaměřena na děti a mládež.

Vývoj v Československu byl od počátku zpřístupněn jako zařízení otevřené a přístupné všem dětem. Mládež vyzýval k dobrovolnické účasti na zájmových aktivitách, díky své aktivitě se samy podílely na sebeprojektování volného času. V 70. letech 20. století se v západoevropských zemích objevují problémy, která se projevují v krizích rodin, drogách a nezaměstnanosti, tím klesá zájem o členství ve sdruženích. V poslední dekádě 20. století se začala evropská společnost zásadně měnit, především v pojetí praxe výchovy dětí a mládeže ve volném čase. Zesílily se mezinárodní kontakty, které rozšířily evropský integrační proces, klade se společný cíl. Hlavním východiskem tohoto období je Úmluva o právech dítěte, u nás přijat jako zákon č. 104/1991 Sb. (Pávková, 2008).

2.1.2 Funkce volného času

Mnoho autorů se zabývá odpovědí na otázky ohledně funkce volného času. Podle autora R. J. Havighuta, který si myslí, že volný čas bez přítomnosti účasti na sociálním životě má skýtat dostatečné množství variací k poutavému prožívání a tvořivosti. Být pravidelným a rutinním utvářením životních aktivit jedince a zároveň tak, zdroje úcty k vlastní osobě a druhým. Pan M. Kaplan k tématu píše, že volný čas má přispívat k pocitu nějak k něčemu patřit. Podle něj má volný čas rozvíjet vědomí, vlastní individualitu a má poskytovat pozitivní zážitky a podněcovat k tvůrčí osobnosti. Důležitou skutečností ve volném čase je i vyrovnání často monotónních tenzí v pracovním procesu i všedního dne. Je to vhodný prostor pro edukaci, získávání informací a životní orientace. Kladné ohodnocení tvůrčích aktivit se odráží ve společnosti ztělesňující vyšší hodnotu důstojnosti, než tomu je u pasivního prožívání (Vážanský, Smékal, 1995).

Autorka Knotová (2011) ve své knize uvádí několik funkcí volného času v podání různých autorů. Dle francouzského filozofa Dumazediera má volný čas tři základní roviny. První z nich představuje samotný *odpočinek*, který má za úkol odstranit napětí. Druhá rovina představuje *rozptýlení* v podobě zábavy nebo úniku od starostí. Poslední rovina je kreativní a kulturní *rozvoj* osobnosti.

Opaschowský (In Knotová, 2011) pro změnu rozlišuje sedm funkcí volného času. *Rekreační funkce* má za úlohu načerpat novou sílu, *kompenzační funkce* operuje s vyrovnáváním se

nedostatků v životě. *Edukační funkce* přispívá k poznání nového učení a *enkulturační funkce* je potřebná v růstu osobních schopností. *Funkce kontemplační* se zabývá duchovním rozměrem a potřebou klidu. Další důležitou funkcí je *participační*, která směřuje k potřebě angažování se. Konečně poslední *konzumní funkce* má na starost potřebu kontaktu a sdružovat se.

Dalším autorem, který se zabýval funkcí volného času, je Marshall (In Knotová, 2011), ten představuje jeho čtyři funkce. *Terapeutická* funkce by měla sloužit jako prostor pro pomáhání, kdežto *poradenská* funkce se zabývá spíše prostorem pro podporu optimalizaci životní a profesní dráhy. Další dvě funkce *autonomní a podporující zdraví* se věnuje spíše vlastnímu rozvoji a potřebami nebo podporuje zdravý životní styl.

Rojek (In Knotová, 2011) je posledním autorem, kterého autorka ve své knize uvádí. Rojek prezentuje také čtyři funkce volného času a opět v jiném znění. První z nich je funkce *manipulativní*, která slouží jako prostředek k sociální stratifikace. Druhá funkce *regulativní* spočívá v regulaci životního způsobu. Dále uvádí *mobilizační* funkci a funkci *identivní*, ta je velmi zajímavá, protože se věnuje sociální exkluzi nebo inkluzi.

Zmíněná pojetí funkce volného času různých autorů odráží dobové znaky, problémy nebo očekávání společnosti. Důležité je prolínání jednotlivých zmiňovaných obsahů funkce. Členění se považuje za teoretické, v konkrétní činnosti volného času se funkce vzájemně doplňuje nebo nahrazuje (Knotová, 2011).

2.2 Zájmové terapeutické aktivity Lipky

Nejdůležitějším faktorem u osob s mentální retardací je podporovat trávení volného času. Problém může nastat při nadbytku volného času z nedostatku možností nebo schopností k jeho realizaci. V naší společnosti chybí širší nabídka zájmových aktivit pro osoby s mentální retardací, které by mohly navštěvovat. To může vést k podnětové deprivaci, která se projevuje jako prožívání nudy. U těchto osob může vést nuda až k nevhodnému projevu chování (např. agrese). Analýza při zpracování individuálních plánů poukazuje, že aktivní trávení volného času v průběhu dospívání mění chování. S přechodem do období dospělosti se asistence při realizaci vlastních zájmů týká především nácviku podpory plánování a organizování svého volného času. Může jít o nácvik schopnosti zjistit si informace o pořádaných akcích, nabídky kina nebo aktivně trávit volný čas při samostatnosti v oblasti cestování (Léčbych, 2008).

Denní stacionář Lipka má širokou škálu terapeutických zájmových aktivit, uživatelé mohou vybírat z 10 stálých terapeutických nebo pracovních aktivit. Tyto aktivity jsou zaměřené na

okruh vzdělávání, pohyb i pracovní, výtvarné a hudební činnosti. Uživatelé se dobrovolně dle své volby a svých schopností mohou zapsat do těchto aktivit, které vedou pracovníci v sociálních službách. K dispozici je práce s pedigem a dřevem, korálkování, výroba mýdel a keramika, vaření a jiné. Mimo pravidelné aktivity se uživatelé zapojují do výroby dekorace na vánoční a velikonoční výstavy. Aktivity probíhají individuálně nebo skupinově a rozhodují o nich uživatelé nebo jejich zákonní zástupci.

Vedle aktivit ve stacionáři, uživatelé navštěvují minigolf v Mostkovicích nebo kuželky v Držovicích. Každý rok Lipka pořádá ples, indiánské léto ve Vojtěchově plné soutěží nebo týden s názvem „*Umím to i já*“, kde uživatelé předvedou své pohybové a kreativní schopnosti.

2.2.1 Zájmové terapeutické činnosti jako součást výchovy

Zájmové činnosti jsou zaměřené na obohacení individuálních potřeb jedince pro rozvoj osobnosti ve společnosti. Tyto zájmy se vyvíjejí na základě již existujících potřeb a dávají tak prostor pro vznik potřeb nových. To uživatele motivuje snažit se zabývat předměty nebo činnosti, které je zaujmou po stránce poznávací nebo citové. Zájmy člověka mají úzkou vazbu na jeho vlohy a schopnosti, ty vyvolávají dobrý pocit z vykonané aktivity, které se rozvíjejí a zdokonalují. Kvalita zájmu se určuje podle intenzity, hloubka záliby je vedena úsilím, kterou do ní jedinec vloží pro své uspokojení. Hluboké zájmy rozšiřují poznání, zdokonalují um a obohacují citový život (Pávková, 2008).

Denní stacionář nahrazuje uživatelům pracovní činnosti v době jejich ambulantního pobytu. Podle zákona tudíž ve stacionářích nesmí být tzv. kroužky ani volnočasové aktivity, které platí pouze pro školství. Proto všechny aktivity jsou pojmenované jako terapeuticky - zájmové nebo pracovní činnosti. Například: Pracovní činnost vaření, pracovní činnost keramiky, zájmová terapeutická výtvarná činnost, hudební terapeutická zájmová činnost atd.

Nyní se zaměříme na dělení podle obsahu zájmu v jednotlivých pracovních a terapeutických aktivit Lipky.

Zájmy společenskovední

Každý rok Lipka pořádá letní programy pro uživatele Lipka, Chráněné bydlení Lipka i pro seniory. V tomto letním programu se pracovníci snaží naplánovat výlety po ČR. Navštěvují se zámky a hrady, muzea i cesty do přírody. Celkem se jedná o 30 – 40 akcí během jednoho léta, mimo letní program se pořádají bály nebo plesy Lipka.

Zájmy pracovní – technické

Pracovně – technické činnosti zabírají větší škálu činností, protože uživatelé tráví čas ve stacionáři, který jim nahrazuje činnosti obvyklých povolání.

K dispozici jsou třeba práce se dřevem např. šmirglování dřeva nebo lakování, práce s dýhou. Tkaní na tkalcovském stavu je další pracovní činností, která se nabízí uživatelům. Lipka má celkem tři tkalcovské stavy, kde pod dohledem pověřeného pracovníka uživatel vyrábí koberečky. Dvakrát v týdnu mají uživatelé možnost pracovat v oblasti aranžerství. Zde se vyrábí mýdla nebo dekorace, které si mohou účastníci odnést domů. Největší zájem je o práce v keramické dílně nebo v kuchyni. Každý týden se v kuchyni Lipka vaří nové recepty, od pomazánek až po pečení dezertů.

Zájmy přírodovědně – ekologické

Tyto zájmy zatím nejsou v Lipce plně zastoupeny. S uživateli se chodí na exkurze, které pořádá IRIS Prostějov. Jde o ekologickou osvětu jako je třídění odpadu. Pravidelně se Lipka účastní akce Den Země. V rámci stacionáře se jedná pouze o práce přesazování květin do květináčů a její pozdější péči.

Zájmy esteticko-výchovné

Mezi tyto zájmy patří například hudební terapeutická zájmová činnost nebo výtvarná terapeutická zájmová činnost. Pravidelně se připravují návštěvy divadla nebo hvězdárny.

Zájmy tělovýchovné, sportovní a turistické

V rámci této aktivity pořádá Lipka turnaje ve stolním tenisu, minigolfu, florbalu nebo fotbalu. Spadá sem i taneční terapeutická zájmová činnost, kde se uživatelé učí folklorní nebo klasické tance.

2.2.2 Sociální pracovníci a pracovníci v sociálních službách

Dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, musí každý sociální pracovník splňovat základní předpoklady. Těmi předpoklady je plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní a odborná způsobilost. Odbornou způsobilost získá pracovník po absolvování vyššího odborného akreditovaného vzdělání nebo vysokoškolským vzděláním v oborech zaměřené pro sociální práce a sociální pedagogiku. Další povinné vzdělávání a školení zajišťuje zaměstnavatel, pod kterého sociální pracovník spadá, a to nejméně 24 hodin za kalendářní rok (*Zákony pro lidi: Zákon č. 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách [online]*).

Vztah mezi pomáhajícím pracovníkem a klientem má prvořadý význam. Sociální pracovníci patří do skupiny pomáhající profese stejně jako lékaři, zdravotní sestry, pečovatelky nebo pedagogové. Tak jako každá jiná profese i sociální pracovník musí mít svou odbornost. Toto vzdělání poskytují odborné školy, ale podstatnou roli hraje i prvek lidského vztahu mezi

pomáhajícím profesionálem a jeho klientem. Od jiných profesí, kteří také přicházejí neustále do kontaktu s klienty (manažeri, úředníci, advokáti), postací pouze slušnost, nečeká se žádný osobní vztah. Svěřený klient má potřebu důvěry, chce se cítit bezpečně a přijímaný. Bez tohoto vztahu se pomáhající profese stává pouze výkonem svěřených pravomocí.

Důležitou součástí je také stanovit a udržet hranice mezi klientem a pracovníkem, která určuje, co je záležitostí mou a co záležitostí toho druhého. Zřetelnou hranici vůči okolí by měl mít každý fungující jedinec. Buňka by nebyla bez hranice buňkou, ale pouze jen chemickou sloučeninou rozptýlenou v prostoru. Vše, co má hranice, je seřizené pro optimální fungování a vývoj. Stejná hranice se uplatňuje i v mezilidských vztazích (Kopřiva, 1997).

2.3 Aspekty vývojové psychologie osob s postižením

Předmětem vývojové psychologie jsou informace o typickém způsobu prožívání, uvažování a chování v různých etapách lidského života. Informace o typických rysech psychického a duševního vývoje umožní diferencovat projevy, které nejsou takové, lze je tedy posuzovat jako součást široké normy nebo naopak za patologické. Odlišnost v chování a prožívání bývají signálem patologických změn (Vágnerová, 2000).

Jakákoliv porucha ovlivňuje celou osobnost postiženého jedince a utváří specifickou sociální situaci. Při zdravotním postižení, které v psychické oblasti představuje primární omezení v rozvoji osobnosti, sekundárně je ovlivňují různé faktory vnějšího prostředí, vnější i vnitřní činitelé jsou propojeny vzájemnou interakcí. Trvalé postižení má význam na životní situaci, které ovlivňuje vývoj, postoje i chování postiženého na okolí. Každá osoba se utváří vlivem prostředí, následkem poruchy může prostředí působit jinak než za normálních okolností. Nejvíce omezení bývá nedostatkem potřebných zkušeností, postižený nemůže přijmout všechny informace ze svého okolí (Vágnerová, 2008).

Nejčastější vývojově – psychologické poruchy uživatelů Lipka byly shrnuty do následujících třech podkapitol.

2.3.1 Mentální retardace

Tento pojem značí v překladu opožděnost rozumového vývoje a byl přijat v roce 1959 Světovou zdravotnickou organizací. Mentálně postižení jedinci tvoří nejpočetnější skupinu mezi zdravotně postiženými vůbec. V minulosti se na tyto jedince nahlíželo z různých pohledů, v novodobé tendenci se vyskytuje i terminologie *osoby s postižením*. Touto změnou zdůrazňujeme, že jedinci jsou na prvním místě osobnosti a lidské bytosti a až na druhém místě

jsou postižení. Mentální retardace se vyznačuje jako celkové snížení intelektu, to nastane ovlivněním biologických, psychických a sociálních faktorů. Opoždění od normálního vývoje dítěte nastane po stránce rozumové, smyslové a pohybového ústrojí i poruchy chování. U osob s postižením nejde o nemoc, je to spíš stav nedostatku adaptace (Franiok, 2008).

Nejčastější příčiny mentální retardace dle Švarcové (2011):

- a) Následky infekcí a intoxikací v období prenatalním a postnatalním období, následky intoxikace a kongenitální toxoplazmózy.
 - b) Následky úrazů nebo fyzikálních vlivů, které vzniknou jako mechanické poškození mozku při porodu
 - c) Poruchy výměny látek, růstu, výživy
 - d) Makroskopické léze mozku
 - e) Nemoci a stavy způsobené jinými a nespecifickými prenatalními vlivy
 - f) Anomálie chromozomů
 - g) Nezralost
 - h) Vážné duševní poruchy
 - i) Psychosociální deprivace
 - j) Jiné a nespecifické etiologie
- (Švarcová – Slabinová, 2006).

Americká asociace pro mentální retardaci v roce 2004 vydala standardizační škálu na měření podpory, kterou člověk může potřebovat v daném prostředí. Lipka podporuje své uživatele dle této škály hned v několika oblastech např. v domácnosti, při hledání zaměstnání, život v komunitě, sociální aktivity nebo zdraví a bezpečí.

V těchto oblastech se mapuje jednotlivé činnosti a typ podpory, celkem se rozlišuje 5 typů podpory: žádná pomoc, dohlížení, pobízení slovy, částečná fyzická absence nebo úplná fyzická absence (Léčbych, 2008).

2.3.2 Autismus

Autismus je nejvýznamnější pervazivní vývojovou poruchou, která závažným a komplexním způsobem poškozuje psychický vývoj osobnosti. Příčinou poruchy bývá organické postižení mozku bez přesné etiologie, ale nelze pochybovat o genetickém předurčení vzniku této diagnózy.

Základní projevy autismu:

1. Negativní symptomy, které se projevují jako poruchy socializace, poznávání nebo rozvoji řeči
2. Výkyvy v chování „pozitivní symptomy“ – odchylky a nápadnosti v chování působící překážku v přijatelné socializaci. Zde patří autostimulace nebo sebezraňující chování. (Vágnerová, 2008).

Dle autorky Thorové (2008) má tato vývojová porucha velmi narušující vývoj u dítěte hned v několika oblastech. U každého dítěte je porucha v oblasti chování a projevů různorodá, mění se s vývojem dítěte a také souvisí se stupněm celého mentálního handicapu. Společným ukazatelem je hlubší porucha průběhu sociální interakce a komunikace, to autismus výrazně odlišuje od jiných vývojových poruch. Diagnostika autismu se provádí na základě celkového chování v několika specifických oblastech.

Základní oblasti narušení vývoje dítěte s autismem:

- Porozumění neverbální a verbální komunikaci
- Aktivní používání verbální a neverbální komunikace
- Chápání sociálního chování ovlivňující schopnost interakce s dospělými a vrstevníky
- Adaptabilita neboli schopnost pružně se přizpůsobit nárokům každého dne
- Různorodost v projevech, specifické slabé a silné stránky
- Problematické temperamentové rysy

(Thorová, 2008).

Lidem s touto poruchou chybí smysl pro humor, humor přesahuje kapacitu autistické mysli. Osoby s autismem jsou často udiveni a vyvedeni z míry humorem lidí, kteří autismem netrpí. Jedná se o následek problémů v oblasti komunikace a smysl pro humor je ovlivněn schopností celistvé komplexní řeči, především chybí vlastnost „číst mezi řádky“. Ironie podle jejich logiky není vtipná, spíše je nelogická a není ve skutečnosti pravdivá. Na druhou stranu to neznamená, že osoby s autismem nemají smysl pro humor, lidé s touto diagnózou si humor užívají a sami ho dokáží tvořit. Děti, mladiství a dospělí s autismem dávají přednost groteskám a jednoduchým vtipům, zvláště pokud je zvrát velmi konkrétní a očividný. Rozdíl mezi vtipem a realitou musí být zjevný, aby postižení autismem jim mohli porozumět a oblíbit si ho (Vermeulen, 2006).

2.3.3 Somatoformní poruchy (Hypochondrická porucha)

Tyto poruchy se vyznačují somatickými stesky, pocitem tělesných obtíží o vlastní nemoci, která není objektivně potvrzena. Příčinou těchto stavů bývá neadekvátní reakce na psychické problémy a poruchy. Termín *somatizace* vyznačuje proces, kdy negativní citový prožitek různé intenzity vyvolá v osobě specifickou reakci, která je spojena s nestandardním způsobem chování.

Kategorie somatoformních poruch:

1. **Somatizační porucha** – opakované a mnohočetné měnící se tělesné obtíže, jejichž existence je daná somatickou poruchou.
2. **Hypochondrická porucha** – nadměrné a nepřiměřené zaměření na vlastní tělesné funkce, jde o chorobný strach z nemoci, který nelze vyvrátit.
3. **Psychogenní bolest** – pocity různých lokalizovaných bolestí, které nemají objektivní příčinu.
4. **Dysmorfická porucha** – patologické zaměření na svůj zevnějšek a subjektivní pocity o své ošklivosti, tyto osoby mají pocit, že takto jej vnímá okolí.
5. **Konverzní porucha** – podmíněný deficit jisté tělesné funkce, nelze jej vysvětlit objektivním vyšetřením. (Vágnerová, 2008).

Klinický obraz nemoci, který se liší dle modelu vzniku nemoci - některé osoby trvají na somatické příčině, jiní rychle připustí psychické faktory. V jiném případě jde o chování v nemoci – osoby navštěvují praktické lékaře „pouze“ jedenkrát za čtvrt roku, jiní pacienti jsou návštěvníky pohotovostí, vyžadují operace a často mění ošetřující lékaře. Případně mají emocionální doprovodnou reakci – tyto poruchy jsou doprovázeny depresemi, úzkostí a agresivitou, protože pacienti neumějí pojmenovat emocionální reakce, vyjadřují je prostřednictvím tělesných obtíží.

Protože neexistuje žádná charakterová specifická uspořádání, je u četných pacientů možné nalézt trauma z dětství nebo mohou tyto osoby pocházet z extrémně přizpůsobivých rodin. Další možností je zanedbání nebo nedostatečná podpora, zklamání v rámci rodinných vztahů (Tress, 2008).

3 Probační a mediační služba – základní pojmy, funkce

Tato kapitola se zaměřuje na vymezení Probační a mediační služby, která v realizaci projektu tvoří nezbytný úkol. Alternativní tresty mohou být velkou pomocí pro nestátní neziskové organizace, pokud se pro ně vytvoří vhodnější program nespojený s úklidem prostranství.

3.1 Probace

Slovo probace pochází z latiny a znamená ověřovat nebo zkoušet. V trestní praxi se probačním dohledem rozumí uložení dohledu obviněnému nebo odsouzenému účelně sledovat a kontrolovat po určitou dobu chování pachatele, dohled vždy ukládá soud nebo státní zástupce. Veškerá činnost Probační a mediační služby je bezplatná (*Probační a mediační služba České republiky: Probace* [online]).

Probaci chápeme jako organizování a vykonávání dohledu nad obviněným či odsouzeným s dozorem výkonů trestů nespojených s odnětím svobody. Kontrola výkonu trestu zahrnuje omezení a dohled nad uloženými povinnostmi, včetně sledování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Aktivně poskytuje pomoc obviněnému vést řádný život a přispívá k obnově narušených právních i společenských vztahů. Do činnosti se zahrnuje stanovení probačního pracovníka tzv. *probační dohled*, který zajišťuje pomoc při zabezpečení výkonu trestu obecně prospěšných prací. Tato činnost vyžaduje kombinaci tří podstatných prvků: kontrola, pomoc a poradenství. V probaci je spatřován prostředek humanizace při zacházení s odsouzeným, aniž by narušovali sociální vazby pachatele (Žatecká, 2007).

3.1.1 Probační dohled

Spočívá v pravidelném osobním kontaktu nad odsouzeným vždy probačním úředníkem, PMS má ze zákona právo navštívit odsouzeného kdykoliv během výkonu dohledu i v jeho bydlišti. Dohledem se rozumí kontrola dodržování podmínek trestu, které soud nebo státní zástupce uložil. PMS také nabízí pomoc odsouzenému při řešení problémů v hledání a udržení práce nebo pomoc při léčbě závislosti nebo zadluženosti. Dohled probíhá podle stanoveného probačního plánu dohledu, který je sestaven ve spolupráci s odsouzeným. Plán obsahuje, jak často bude dohled uskutečněn, kde budou probíhat pravidelná setkání, povinnosti odsouzeného a omezení uložená soudem v rámci dohledu (*Probační a mediační služba České republiky: Probace* [online]).

3.1.2 Probační pracovník

Pracovník Probační a mediační služby provádí dohled nad obviněnými, obžalovanými nebo odsouzenými, zabezpečuje podmínky pro uložení alternativních trestů včetně kontroly jejich vykonání. Dále umožňuje řešení sporu mezi obviněným a poškozeným, koná úkony vedoucí ke smíru konfliktního stavu. Nezbytným požadavkem na kvalifikační způsobilost k této pracovní pozici je magisterský studijní program. Magistr vychází nejen z oboru práva, sociologie, sociální politiky, sociální péče, ale i z pedagogiky a psychologie. Povinná je odborná zkouška podle zákona č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě.

Pracovní náplň:

Pracovní náplň probačního úředníka tvoří nespočet úkolů, hlavním z nich je řízení a dohlížení nad obviněnými i odsouzenými. Vykonává dohled nad výkonem trestů nespojených s odnětím svobody, monitoruje chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Nabízí individuální pomoc obviněnému a působení na jeho osobu, aby došlo k jeho nápravě. Zároveň urovnává spor v rámci trestního řízení a zprostředkovává mimosoudní řešení konfliktu mezi obviněným či poškozeným. Dále eviduje podklady o obviněné osobě, vytváří podmínky pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání. Přípravuje podklady pro uložení trestu nespojeného s odnětím svobody, zjišťuje postoj obviněného a poškozeného k uložení trestu obecně prospěšných prací. Musí spolupracovat s ostatními orgány např. soud, státní zástupce. V neposlední řadě se stará o vedení příslušné dokumentace. (*Národní soustava povolání: Úředník Probační a mediační služby* [online]).

3.2 Mediacce

Mediací rozumíme dobrovolné, osobní a přímé setkání pachatele a oběti v trestním řízení za účasti mediátora. Obsahem mediační činnosti je spolupráce pracovníka s pachatelem trestného činu, jde o odborné postupy pracovníků PMS, které směřují k urovnání sporu. Mediátor musí respektovat presumpci nevinu a postupovat nestranně, zároveň mapuje potřeby obou stran a dojednává další kroky společné spolupráce. Pracovník PMS musí budít důvěru obou stran a vytvořit optimální prostředí, v nichž bude zajištěna stejná pozornost potřebám oběti i pachatele. Výsledek celé mediace se poté zpracuje do zprávy pro soudce nebo státního zástupce (Štern, 2010).

Mediace je řízená a v zásadě dobrovolná, zahájena z vůle stran sporu uzavřením dohody o mediaci. Výhodou mimosoudního řešení sporu je zejména rychlost, hospodárnost a nižší psychické zatížení stran sporu (Pavlová, Veteška, 2010).

3.3 Probační a mediační služba

Hlavním důvodem vzniku Probační a mediační služby (dále PMS) byla snaha ulevit trestní justici při uplatnění trestní politiky a zároveň přispět ke snížení počtu uvězněných osob. Tento výkonný orgán má především předcházet kriminalitě, omezit rizika možného opakování, vést pachatele k nápravě škod, které způsobil, a vést k vlastní zodpovědnosti. Ve vyspělých zemích je PMS dávno součástí trestní justice, alternativní opatření nezbytně vyžadují působení kvalifikovaných a specializovaných pracovníků. Myšlenkou je začlenit prvek sociální práce s pachatelem se v ČR začalo prosazovat v r. 1994 Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici. Velkou změnu přinesl zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, vytvořilo se zařízení, které ve vztahu k soudům a státním zástupcům plnilo významné asistenční úkoly (Ščerba, 2011).

Zákon o PMS slouží pro účely organizování a vykonávání dohledu nad obviněným nebo odsouzeným, dále vyžaduje kontrolu nad výkonem trestu nespojený s odnětím svobody včetně všech povinností, sledování odsouzeného ve zkušební době a zároveň individuálně působit, aby vedl řádný život. Hlavním cílem PMS je integrace obviněného do společnosti, obnovení sociálních vazeb a uznávat právní normy společnosti.

PMS je organizační složkou státu, která je podřízena ministerstvu spravedlnosti, nejde o právnickou osobu. V čele stojí ředitel PMS, pod ředitelstvím jsou samostatná střediska PMS (celkem 72). Střediska se řídí příslušným soudem nebo případně státním zástupcem, a většina působí přímo v sídlech okresních soudů (Žatecká, 2007).

3.3.1 Vznik a vývoj Probační a mediační služby

Období do roku 1989

V letech 1968 – 1971 vznikl za spolupráce Národního výboru hl. m. Prahy a Výzkumného ústavu kriminologie projekt *Výzkum faktorů recidivy*. Cílem projektu bylo ověřit ve městě metody práce s tzv. sociálně nepřizpůsobivými občany, kteří byli propuštěni z výkonu trestu. Takto se zahájil proces uplatňování nové procese sociálních kurátorů. V této návaznosti vznikla nová místa specialistů pro práci s delikventní mládeží tzv. *kurátorů pro mládež*. V systému vězénství se zřizovala nová pracovní místa pro sociální pracovníky, kteří umožňovali

odsouzeným udržovat kontakty s jejich rodinami nebo připravovali podmínky pro případné propuštění z vězení.

Období po roce 1989

Kromě již existujících sociálních kurátorů a kurátorů pro mládež, začínají nové aktivity vedoucí k budování základů probace a mediace ČR. Předně šlo o projekt *Mimosoudní alternativa pro delikventní mládež*, experiment probíhal od roku 1991. Skrze tento projekt se v řešení trestné činnosti objevil nově prvek aktivního zapojení pachatele, který se zaměřil na odstranění následků svého jednání. Zde poprvé byla uplatněná prvotní mediace mezi poškozeným a obviněným za přispění třetí osoby – mediátora. V roce 1993 byla do našeho trestního řádu zavedena novela první alternativní instituce tzv. *odklon – diverze*, tj. podmíněné zastavení trestního stíhání. To byla ideální možnost pro aktivity a postupy *restorativní justice* v ČR. O tři roky později, v r. 1996, ministr spravedlnosti zřídil první funkční místa pro pracovníky, kteří byli u každého okresního soudu v zemi. Tyto pozice zastávali převážně stávající soudní úředníci. Výrazný vliv měla pražská Katedra sociální práce UK, která jako první vedla své studenty k profesnímu zájmu o sociální práci v trestní justici. Jejich absolventi patřili k prvním pracovníkům v tomto oboru. V roce 1997 byly přijaty další alternativní tresty a opatření spojená s probací – podmíněné upuštění od potrestání s dohledem probačního úředníka a podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. V roce 1999 předložil ministr spravedlnosti Motejl návrh reformy justice a nový zákon o PMS. Na tomto základě bylo realizováno odborné kvalifikační vzdělávání této profesní skupiny. Parlament ČR schválil vládní návrh zákona o PMS v roce 2000, která má působit celostátně jako organizace. Tento zákon znamenal proměnu naší justice, která má účinnost k 1. 1. 2001 (Štern, 2010).

3.4 Nové alternativní tresty

Všechny alternativní tresty lze považovat jako tresty nespojené s bezprostředním odnětím svobody. Pojem alternativa spočívá v odlišné variantě potrestání, než je umístění pachatele do vězení. Tyto tresty se vymezují podle jejich hlavního účelu, tím je náhrada za nepodmíněný trest odnětí svobody. Tresty nelze uložit současně s trestem odnětí svobody. Vždy se vychází z předpokladu poměrů pachatele, z povahy a závažnosti spáchaného trestného činu. Alternativní tresty nemusí vždy posloužit lépe než trest odnětí svobody. Soudy zavedenou škálu trestů zařadily do právního řádu pro větší možnosti vhodného způsobu potrestání. Ponechání odsouzeného na svobodě je projevem důvěry k jeho napravení, a to i bez zbavení osobní svobody (*Justice.cz: Obecné informace* [online]).

Alternativní tresty se staly jednou z klíčových problematik modernizace trestní politiky. Zavedení alternativních trestů do společnosti i po jejich právním zakotvení se stal obtížným procesem, který nepřináší viditelné výsledky. Avšak i přesto se staly nutným standardem jurisprudence demokratických právních států.

Hlavní důvody, proč usilovat o alternativní tresty:

- Nemají nevýhody odnětí svobody
 - Přináší nižší náklady na jejich výkon
 - Nejsou zpretrhané sociální vazby pachatelů s prostředím, ve kterém žijí
 - Zohledňují osobnost jedince
 - Napomáhají ke zrychlení trestního řízení
- (Osmančík, Rozum, 1996)

3.4.1 Obecně prospěšné práce

Trest obecně prospěšných prací může soud uložit pachateli za trestný čin, který zákon udává za trest odnětí svobody, pokud jeho povaha nepřevyšuje horní hranici pěti let. Charakter spáchaného trestného činu a možnost nápravy viníka, potom uloží soud jiný postih k dosažení smyslu trestu. Tento trest může být uložen samostatně nebo i vedle jiného trestu, s výjimkou trestu odnětí svobody. Rozsah práce obecně prospěšných prací spočívá v údržbě veřejných prostranství, úklidu a údržby veřejných budov a komunikací. Činnosti musí být ve prospěch obcí nebo státní a jiné obecně prospěšné instituce. Tyto práce nesmí nikdy sloužit k výdělečným účelům, viník musí práci vykonat osobně a ve svém volném čase nejpozději do jednoho roku ode dne vydání trestu. Délka práce nesmí přesahovat 400 hodin, při výměře obecně prospěšných prací soud dbá na zdravotní způsobilost pachatele. Po vykonání trestu obecně prospěšných prací se pak hledí jako by nikdy nebyl odsouzen (Trestní zákon, 2002).

3.4.1.1 Obecně prospěšné práce v Lipce

Úloha nevládních a neziskových sektorů hraje důležitou a nezbytnou spolupráci při činnosti PMS. Nevládní organizace poskytují služby a realizaci dalších programů, které jsou součástí pro výkon alternativních trestů. Smyslem kooperace není pouze ekonomický, ale má také občanský a demokratický význam (Štern, 2010).

Za posledních 3 roky se do organizace Lipka pro výkon trestu obecně prospěšných prací přihlásilo pět pachatelů. Každý odsouzený dostane k podpisu *Dohodu o realizaci výkonu trestu obecně prospěšných prací a Harmonogram obecně prospěšných prací* tzv. „docházkový list“.

Náplň práce vychází z údržby v okolí denního stacionáře nebo úklidu společenských místností. Odsouzený nesmí svou přítomností narušit chod provozu. Odsouzený má zakázáno přijít do styku s uživateli, proto nemůže vcházet do jednotlivých tříd. Za odsouzené zodpovídá provozní stacionáře a pomocný personál včetně údržby. Ti zadávají odsouzeným práci, vykonávají kontrolu vykonané práce a vyplňují harmonogram obecně prospěšných prací. Po uplynutí nařízené pracovní dohody, provozní stacionáře na základě získaných údajů sepíše hodnocení celého průběhu vykonání trestu ve stacionáři.

4 Charakteristika projektu

Tento projekt se skládá z teoretické a praktické části. V teoretické části je zmíněn předmět a cíl samotného projektu. Zároveň vysvětluje pojem zahradní terapie a přibližuje její náležitosti.

4.1 Předmět projektu

Lipka má ve svém vlastnictví nevyužitou zahradu, její modernizace by mohla vést k terapeutickým a rehabilitačním účelům. Předmětem projektu je úprava zahrady, aby mohla sloužit pro zahradní terapii. Uživatelé se v prostorách denního stacionáře již nyní starají o truhlíky se sazeničkami máty a bazalky, uvítali by větší prostor pro rozvoj terapeutické činnosti.

4.2 Cíl projektu

Hlavním cílem projektu je vytvoření terapeutické zahrady pro uživatele Lipka, na tento hlavní cíl navazuje současně i vedlejší cíl, kterým je zapojit PMS do realizace terapeutické zahrady. Cílovou skupinou jsou tedy osoby se zdravotním znevýhodněním ve věku 20 – 60 let a osoby v alternativním trestu, jež si musí svojí trestnou činnost odpracovat.

Cílem pro uživatele Lipka je smysluplně strávený čas na zahradě, který je nejen spjatý s kreativní činností, ale i seberealizací jedince. Lipka nabízí mnoho pracovních a terapeutických činností, avšak zahradnictví mezi ně zatím nepatří. Nová aktivita povede uživatele k realizování nových vědomostí a dovedností v oblasti péče o zahradu a květiny. Sběr plodů a bylin z této zahrady mohou uživatele dále prezentovat jako hotové výrobky (masti, čaje) v rámci tradičních vánočních a velikonočních výstav.

Cílem pro PMS je především resocializace osob, které dostávají možnost zlepšit svůj sociální status. PMS je definována jako instituce, která zajišťuje efektivní a důstojný výkon alternativních trestů a je jistou prevencí kriminality. Pro začlenění obviněného do života ve společnosti může být práce na zahradě výborným prostředkem v plnění takového cíle. Odsouzeným zprostředkovává simulaci normálních pracovních vztahů a uvědomění si souvislosti mezi prací a výsledkem (sklizní).

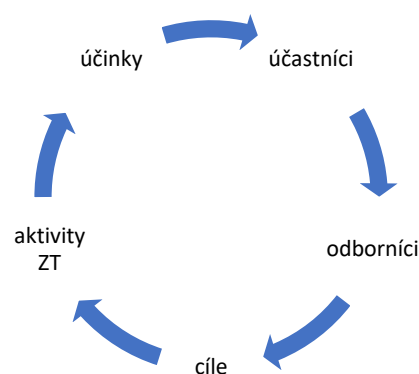
Projekt terapeutické zahrady se dá považovat za mimořádně vhodný pro obě cílové skupiny, protože celý tento proces probíhá reálně v rámci vegetačního cyklu rostlin. Je relativně krátký (přibližně únor až letní měsíce) a je tedy pravděpodobné, že klienti PMS i uživatelé Lipka brzo uvidí výsledky své práce.

4.3 Zahradní terapie

V dnešní době nám kontakt s přírodou nahrazuje zahrada, která reprezentuje řadu podnětů ovlivňující kognitivní, fyzické, psychické i sociální funkce. Tato terapie je vhodná pro rozšíření vědomostí lidí s nejrůznějšími hendikepy. Zahradní terapie lze využívat ve skupinách zdravotně znevýhodněných osob, seniorů, svobodné matky, osoby ve výkonu trestu nebo migranty. Cílová skupina se stále rozrůstá, potencionálním klientem může být každý z nás, protože odbourává každodenní stres (Dvořáčková, 2016).

Člověk je stále součástí živé přírody, naše tělo se řídí zákony, které platí po staletí. Dnešní moderní věda objevuje staré dobré pravdy a jednou z nich je, že příroda léčí. Ve vyspělých zemích je tento pojem rozšířen, dokonce se rozvíjí i nová profese – zahradní terapeut. V procesu zahradní terapie se setkáváme s využitím vlivu práce na zahradě, kde i samotný pobyt v ní slouží k léčbě a rehabilitaci lidí s různými zdravotními problémy. Jde o ozdravnou terapii, která pomáhá získávat pracovní návyky. Taková zahrada je přirozenou a příjemnou metodou, která působí na všechny smysly, což prospívá celému organismu.

Pojem zahradní terapie se zdá jako jednoduchý pojem, ale přesná definice a vymezení už není jednoduchá. Odborníci se velmi rozcházejí z důvodu interdisciplinární povahy tohoto odvětví. Slovní spojení „zahrada“ a „terapie“ kombinuje zahradničení a léčení do společného kontextu. Důležité otázky ve vymezení oboru jsou: Kde začíná zahradní terapie? Má pouhé přesazení rostliny terapeutický účinek? Musí být prostor k uskutečnění zahradní terapie ohraničen plotem? Z těchto otázek vyplývá důvod, proč je těžké nalézt vhodnou definici zahradní terapie. Pro ujasnění definice je proto lepší využít popisu prvků, faktorů a procesů, které zahradní terapie tvoří. Součástí procesu této terapie je styk účastníků s odborníky.

Obr. 3 Hlavní prvky a průběhové schéma zahradní terapie (Haubenhofner, 2013).

Toto schéma popisuje jaké prvky, faktory a procesy tvoří zahradní terapii. Během celého procesu zahradní terapie musí být účastníci v kontaktu s odborníkem, aby jim byla poskytnuta potřebná podpora. Odborníci mohou být z různých oborů například zahradnictví, pedagogiky nebo psychoterapeuti. Poté jsou stanovené cíle a aktivity, na kterých se podílejí všichni odborníci. V rámci zahradní terapie jsou to cílené metody a postupy, které po ukončení programu, musí být vyhodnoceny (Haubenhof, 2013).

4.3.1 Formy a aktivity zahradní terapie

Zahradní terapie může mít mnoho podob v podobě aktivní a pasivní formě. Do aktivních patří činnosti, které je nutno vykonat fyzicky, naopak pasivní forma spočívá v pouhém pozorování a následném prožitku (Haubenhof, 2013).

Pozornost zahradní terapie nemusí být vždy spojována se zahradou. Terapie nemusí probíhat výhradně na zahradě vybudované pro tento účel, může posloužit terasa, společenská místnost nebo i pokoj klienta. Záleží na potřebách účastníků, kde bude zahradní terapie probíhat.

4.3.1.1 Pasivní terapie

Na uživatele působí pouhý pobyt v přírodě, výhled z okna, pozorování života na zahradě nebo i kontakt s živou květinou. Jde o vnímání přírody a pobyt v zahradě, který má autoterapeutický potenciál. Sledování biorytmu rostlin (výsev-květy-plody) napomáhají uživatelům si uvědomit a pochopit své vlastní potřeby.

4.3.1.2 Aktivní terapie

Zahrnuje různé individuální nebo skupinové činnosti, které se vykonávají fyzicky.

1. Aktivity pro fyzickou námahu

Fyzicky zdatní uživatelé mohou vybit svoji přebytečnou energii a případnou agresivitu při soustředění na danou práci. Jednalo by se o pracovní činnost při budování záhonků, tvorbu a údržbu kompostu, stříhání živých plotů nebo přesazování rostlin.

2. Aktivity pro jemnou motoriku a lokomoci

Na této aktivitě se mohou podílet uživatelé s nenáročnou jemnou motorikou při výsevu rostlin a travin. Dále mohou být nápomocni při sběru plodů nebo hrabání listů.

3. Senzomotorická oblast

Pro uživatele s oční nebo sluchovou vadou může okolí zahrady podpořit kontakt s realitou, tím ovlivnit jejich citový život. Identifikací s rostlinami mohou lépe zpracovat barvy, vůně a pohyby rostlin.

4. Kognitivní oblast

V této oblasti může zahrada pomoci při aktivaci psychických procesů jako myšlení, vnímání nebo učení. Uživatele mohou výsledné produkty dále zpracovávat a vyrábět přírodní kosmetiku (mýdla, masti) nebo čaje. Tyto produkty se mohou v rámci vánočních a velikonočních výstav dále prodávat jako hotové výrobky.

5. Hra a volný čas

Zahrada může sloužit pro uživatele jako prostor pro hry v přírodě, mohou zde trávit volný čas. Je to vhodné místo pro odpočinek a „relax“

6. Sociální schopnosti

Díky pobytu v přírodě se odbourávají komunikační bariéry. Uživatelům tento prostor může sloužit pro otevřený dialog nebo verbální a neverbální komunikaci. Zahrada je vhodné místo pro navazování nových přátelských vztahů a spolupráci s pracovníky (Hudcová, Strouhalová, 2018).

4.3.2 Cíl zahradní terapie

Hlavním cílem zahradní terapie je pro uživatele stacionáře pokrok a udržení si stávající hrubou a jemnou motoriku. Záměrem je navázat na ergoterapeutické a arteterapeutické aktivity, které pomohou uživatelům se zdravotním znevýhodněním. V zahradě mohou uživatele vyniknout v kreativitě a aranžerství, v kombinaci barev zapojí fantazii a smyslové buňky.

Zahrada je sama o sobě přínosem radosti, přináší uspokojený pocit z prožitku s každým novým květem, který v ní vyroste. Uživatel při práci motivuje sám sebe i ty, kteří se na práci nepodíleli, pouze obdivují krásu přírody. Rozvoj zahradní terapie je v úzké návaznosti s péčí o uživatele v sociálních službách.

Pobyt na zahradě znamená vnímat jí všemi smysly, tím se aktivizuje lidská psychika. Kontakt s přírodou je pro člověka přínosem, práce na zahradě dodávají člověku klid a mír (Haubenhof, 2013).

4.3.3 Terapeutické cíle

Aplikace terapeutických cílů v zahradě pomáhá chápat člověka, možnosti podpory pro osoby můžeme rozdělit do pěti rovin.

1. Fyziologická rovina: rozvoj, zachování a zlepšení motoriky, koordinace, rovnováha
2. Kognitivní rovina: trénování paměti, rozvoj kreativity, napodobení, porozumění
3. Psychicko-emocionální rovina: schopnost kontaktu, radost, sebehodnocení
4. Sociální rovina: interakce, jednání vůči sobě a ostatním
5. Vlastní já a zacházení s ním: vnímání vlastního působení, motivace, angažovanost (Putz, 2013).

4.3.4 Zahradní terapie jako součást ergoterapie

Pokud pohlédneme do historie zahradní terapie, najdeme určitou shodu s ergoterapií, která již v antice byla spojena se vznikem rehabilitace. Hippokrates i Galén doporučovali nemocným při léčení zaměřit se na postižení těla a mysli, proto v léčbě doporučovali činnosti třeba práci na zahradě nebo rybaření. Později v 18. století se ergoterapie i zahradní terapie využívala v oblasti péče o psychicky nemocné, v praxi šlo o systematickou práci na zahradě či na poli, které se staly součástí pečovatelských ústavů. Prožitky z přírody a aktivity v ní zmírily symptomy nemoci a pozitivně působily na mentální schopnosti.

Terapeutická hodnota práce je i dnes zcela funkční a v ideálním případě je indikována lékařem. Bývá cílená na potřeby klientů a je vhodná u lidí všech věkových kategorií, u zdravých i nemocných osob. Tyto terapeutické postupy vyplňují veškerý volný čas i prostor osob s hendikepem, protože vycházejí z potřeb klientů.

Ergoterapie podporuje svalovou sílu, zlepšuje rozsah pohybu, rovnováhu i koordinaci. V souvislosti se zahradní terapií dochází k aktivaci psychických procesů – myšlení, vnímání, paměť i učení. Velký význam v tomto procesu má i zpracovávání produktů ze zahrady např. med, sirupy, čaje nebo saláty (Jindřichovská, 2014).

4.4 Náležitosti terapeutické zahrady

V případě terapeutické zahrady denního stacionáře Lipka musí být zahrada nutně bezbariérová, aby ji mohli využívat i imobilní uživatelé. Chodníky musí být dostatečně široké, optimálně 120 cm, doplněné o madla. Nesmí chybět dostupnost vody nebo vodního prvků, která působí

harmonizujícím dojmem a poskytuje potřebnou vodu pro zalévání rostlin. Pro ušetření financí stačí použít starou vanu, která poslouží stejně dobře jako kupované zahradní jezírko.

Zahrada nesmí být složitá a nepřehledná, u větších zahrad je potřeba ji doplnit legendou nebo značením a ohraničení zahrady. Musí mít optimální počet míst k sezení a splňovat optimální výšku, vhodné je i místo při dešti nebo zákoutí pro větší soukromí.

Relaxační a rehabilitační prvky doplňují celou zahradu, aby dotvořil účel cílů. Jde o vyvýšené záhony tzv. mobilní zahrádky s výběrem vhodných rostlin. Můžeme použít smyslové chodníky, smyslové záhony, zvukové prvky – zvonkohry, herní prvky a živočichy s místem pro jejich úkryt (Hudcová, Strouhalová, 2018).

4.4.1 Bylinková spirála

Bylinkovou spirálou nazýváme suchou zídku, která má tvar spirály a menšího kopce. Spirála je vyplněna zeminou a pískem, může být i menší jezírko. Kameny nebo dlaždice slouží jako kumulace tepla a voda zajišťuje vodní režim. Spirála vytváří vhodné podmínky pro vlhkomilné a suchomilné rostliny – u tůňky by měly stát nejvlhčí bylinky, směrem nahoru suchomilné rostliny. Bylinkové spirále se nejvíce daří na slunném místě.

Stavba není náročná. Nejprve se odkopne drn a vrchní část zeminy, zhruba do 20 centimetrů. V místě jezírka je potřeba vykopat jámu vyloženou jezírkovou fólií, jinou možností je použít staré smaltované umyvadlo. Samotnou spirálu budujeme z námi zvoleného materiálu. Stavíme směrem od nejnižší části a postupně zvyšujeme. S každým položeným kamenem se přesvědčíme, že se neviklá. Ve spodní části použijeme hlínu promíchanou s kompostem, abychom docílili zeminy s dobrými vododržnými vlastnostmi. Ve vyšší části může být hlína smíchaná s pískem (*Návod ke stavbě bylinkové spirály* [online]).

4.4.2 Pavilon

Pavilony, případně altány, jsou zastřešené prostory, které umožňují využívat zahradu i při dešti. Vstupní prostor musí být rovný, bez prahu o minimální šířce 130 cm pro invalidní uživatele. Konstrukce by měla být bez sloupů a pilířů uprostřed pavilonu, který by omezoval v pohybu. K zajištění vyhlídky na zahradu nesmí být výška zábradlí více jak 100 cm (Fauler, 2013).

5 Technické řešení projektu

V praktické části je uveden současný popis zahrady v Lipce a její následná rekonstrukce na terapeutickou zahradu. Tato kapitola obsahuje náčrt, nový návrh zahrady s legendou, harmonogram práce a finanční zajištění projektu.

5.1 Současný stav zahrady Lipka a nový návrh terapeutické zahrady

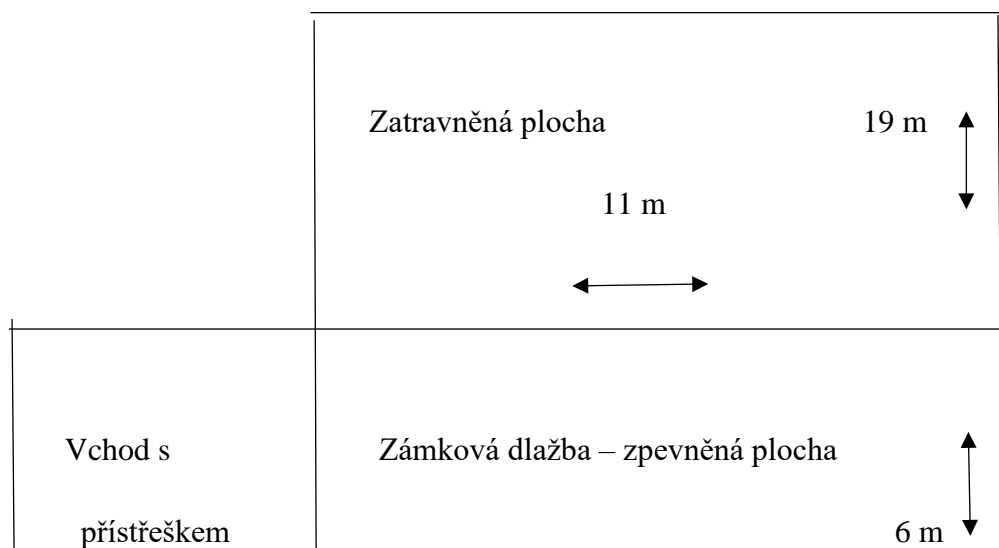
Terapeutická zahrada Lipka nepotřebuje žádný plot z důvodu umístění v atriu, který je chráněn ze tří stran budovami. Z tohoto důvodu mohou práce započít již v únoru, samozřejmě za předpokladu dobrého počasí. Zahrada také nepotřebuje žádné značky s legendou, protože jde o poměrně malý prostor, kde se uživatelé nemohou ztratit. Přívod vody je v této části také z minulosti zajištěn. Co terapeutická zahrada postrádá, jsou lavičky pro posed, tuto potřebu zajistí altán, který bude zastřešen. Další podstatná věc je vodní prvek, který není v rozpočtu, protože na jeho vybudování postačí stará vana. Třetí nezbytným prvkem je cesta, která musí být široká minimálně 120 cm pro lepší manipulaci s invalidními vozíky.

5.1.1 Popis zahrady Lipka:

V prostoru atria ve dvoře je vybudován chodník s rozšířenou zakrytou částí tvořenou jednoduchým přístřeškem půdorysných rozměrů. Přístřešek má rozměry 4 x 3,5 x 2,6 m s mírnou pultovou střechou z komůrkového makrolonu. Tento přístřešek tvoří čtyři dřevěné sloupky z namořeného řeziva kotveného do betonu. Na sloupech jsou ukotveny z řeziva vaznice zavětrované pásky, na vaznicích jsou osově po spádu kotvené střešní trámy, ke kterým je uchycen komůrkový makrolon. Podlahu přístřešku tvoří zámková dlažba Best-kroso, která je stejně jako chodník šířky 1,5m lemován chodníkovým obrubníkem (Čekalová, 2018).

Zatravněná plocha je ukončená ze tří stran chodníkem, chodník je tvořen pravidelným chodníkovým čtvercem 450 x 450 x 30 mm. Po levé straně je ve zdi zabudován přívod vody na údržbu zahrady. Uprostřed zahrady je vysoká tůje a okrasný keř, napravo roste živý plot. U tůje stojí funkční venkovní gril.

5.1.2 Náčrt

Obr. 4 Náčrt zahrady Lipka

Obr. 5 Současná zahrada Lipka - pohled shora

8. Vyvýšené bylinko – zeleninové záhony 80 cm výška
9. Treláže s popínavými rostlinami
10. Bylinková spirála
11. Mobiliář lavice
12. Solitérní strom (př. Vrba)
- 13.14.15. Nižší keře kvetoucí do 1 – 2m
16. Keř do 1,5m nebo solitérní travina
17. Maliny, ostružiny
18. Solitérní travina 1,5m výška
19. Trvalky mix
20. Bambus, rákos mix

5.2 Rozpočet projektu

Zahradnické nářadí není potřeba kupovat, protože již v minulosti na drobnou údržbu „atria“ Lipka koupila potřebné nářadí. Má tedy k dispozici benzínovou sekačku, nůžky na zahradní plot, lopaty i rýče a další nářadí, vše je umístěno ve sklepě budovy. Zbytek zahradního sortimentu je finančně dostupný v prodejně OBI nebo se dá zakoupit na jejich internetových stránkách.

Ceník dle OBI a ostatních internetových portálu:

Zahradní nábytek, doplňky

Weka 6hranný pavilon Mainau	36.490 Kč
2x Barevný štěrk Rhein 8 mm - 16 mm 15 kg / pytel vícebarevný	238 Kč
Chrlič žába	699 Kč
Heissner Smartline Sada čerpadla pro jezírka 600 l/h 0,00017 m ³ /s	619 Kč
20 ks Zámková dlažba Íčko 6 přírodní	114 Kč

5x Weka Vyvýšený záhon Herba 205 cm x 80 cm x 81 cm přírodní	43.595 Kč
2x Weka Vyvýšený záhon Satus 120 cm x 80 cm x 81 cm přírodní	11.680 Kč
2x Biohort Mezipatro pro vyvýšený kovový záhon 77 cm x 102 cm x 53 cm	2. 698 Kč
3x OBI Klecová treláž propojitelná 110 cm zelená	507 Kč
2x OBI Klecová treláž propojitelná 200 cm zelená	518 Kč
Bambusová zvonkohra- Budka 2 60/105cm	320 Kč
Dlažba Hermes 60 cm x 60cm šedá	3.720 Kč
Vitrína COLLECTIZIONI	1.399 Kč
Celkem	102 597 Kč

Rostliny

Leknín Attraction červený průměr květináče cca 11 cm	349 Kč
2x Puškvorec žlutý průměr květináče cca 9 cm	158 Kč
Hortenzie velkolistá modrá výška cca 45 cm květináč cca 5 l	279 Kč
Trpasličí kumule Davidova "Buzz" kontejner cca 3 l	229 Kč
Vrba na kmínku pletená výška 100 cm květináč cca 4 l	819 Kč
OBI Tavoľník japonský "Snowmound" bílý výška cca 50-60 cm květináč cca 6 l Spira	259 Kč
OBI Dochan psárkovitý průměr květináče cca 12 cm	129 Kč
Ostružiník "Loch Ness" černý výška cca 40 - 50 cm květináč cca 17 l Rubus	419 Kč
Maliník	129 Kč

3x Šalvěj lékařská modrá průměr květináče cca 12 cm	207 Kč
3x Meduňka lékařská průměr květináče cca 11 cm	165 Kč
3x Máta peprná průměr květináče cca 12 cm	195 Kč
3x Petržel kadeřavá průměr květináče cca 11 cm	165 Kč
3x Tymián obecný bio průměr květináče cca 12 cm	255 Kč
3x Oregano průměr květináče cca 11 cm	165 Kč
3x Pažitka průměr květináče cca 9 cm	117 Kč
3x Libeček "Verino" průměr květináče cca 12 cm	195 Kč
3x Bazalka průměr květináče cca 11 cm	195 Kč
2x OBI Bambus japonský pr. květináče cca 26 cm Arundinaria	1.398 Kč
OBI Ostrice ošimenská "Fishers Form" pr. květináče cca 12 cm Carex oshimensis	119 Kč
2x OBI Kapradí průměr květináče cca 13 cm	258 Kč
3x Levandule lékařská Dwarf Blue fialová průměr květináče cca 9 cm	195 Kč
3x Rozchodník ostrý průměr květináče cca 12 cm	255 Kč
Celkem	6.654 Kč

Celkem	= 109.251 Kč
---------------	---------------------

5.2.1 Pracovní rozložení pracovních činností

Stavební dozor: Pracovník v sociálních službách, autor návrhu Lenka Majerová

Konzultant: Odborník v oblasti zahradnictví

Fyzicky náročná práce: Osoby v alternativním trestu

Následná péče: Zaškolený personál a uživatelé

Pro stavební dozor je potřeba pracovníka, který se orientuje v rozvržení zahradního plánu a dá pokyny k plnění práce. Dále přebere zodpovědnost za dozor při práci PMS, zajistí veškerý stavební materiál a bude úzce spolupracovat s odborníkem v oblasti zahradnictví. Odborník vyplní možné mezery v návrhu zahrady, poradí s výběrem materiálu a v rozvržení různorodosti rostlin. Hlavní výkopové a stavební práce, které jsou náročné pro fyzickou námahu, zajistí obvinění v alternativním trestu. Zahrada není velká, hlavní práce by se měla vlézt do měsíčního časového rozpočtu. V následné péči již nebude potřeba PMS. O údržbu nové zahrady se pod vedením vyškoleného personálu postarají uživatelé Lipka a žáci ZŠ Jistota v rámci pracovní a terapeutické výchovy. Bylinky, které se v zahradě vypěstují a sklídí, budou uživatelé dále zpracovávat v rámci další pracovní činnosti – vaření. V budoucnu by se uživatelé mohli z bylinek naučit vyrábět masti nebo čaje. Masti i čaje se dají prodávat na vánočních a velikonočních výstavách, které spolek Lipka každý rok pořádá. Výstavy spadají pod záštitu města Prostějov.

5.2.1.1 Časový harmonogram práce

Časový harmonogram se odvíjí od celkových stavebních úprav a dostatku finančních prostředků. Vzhledem k tomu, že celá zahrada je umístěna v atriu a je chráněna ze tří stran budovami, mohou první kroky začít již v lednu při žádosti o dotaci.

Leden

Na začátku roku je potřeba, aby ekonomka Lipky nejprve vyřídila písemnou žádost o dotaci. Podle stanov spolku je nezbytné, aby organizace měla sjednaný statutární orgán. Statutárnímu orgánu náleží veškerá působnost, proto jsou členové Města Prostějov součástí chodu spolku Lipka. Žádost o dotaci lze podat přímo na radnici města nebo vyřídít on – line žádost na stránkách města Prostějov. Samotný návrh zahrady byl již vytvořen odborníkem přes zahradu p. Flašárem, s jeho pomocí konzultanta se počítá v celém průběhu realizace projektu.

Únor - březen

Pověřený sociální pracovník se ujme stavebního dozoru, ten zajistí potřebný stavební materiál a zahradní nábytek. V jeho kompetenci bude domluvit i spolupráci s PMS, následně vysvětlí klientům PMS realizaci a plán projektu pro následující pracovní náplň.

V únoru si také uživatelé mohou zasadit první sazenice do malých květináčů a truhlíků pro pozdější manipulaci v zahradě.

Duben

V tomto měsíci začínají hlavní stavební a zahradnické úpravy zahrady, což je práce výhradně pro PMS. Nejprve klienti PMS musí vykopat místo pro jezírko, poté koryto cesty pro umístění a zpevnění dlažby i s madly. Do rohu zabudovat altán, složit vyvýšené záhony a postavit bylinkovou spirálu. Do zdi přišroubovat vitrínu a postavit klecové treláže. Pokud budou k dispozici 3 – 4 klienti PMS, neměla by tato část trvat déle než měsíc.

Květen

Konečná práce zůstává z velké části na sociálním pracovníkovi a uživatelích. Sazeničky z malých truhlíků a květináčů společně přesázejí do zahrady a vyvýšených záhonů. Poslední umístění dekorací v prostranství, osít trávu v okolí nově zabudovaných záhonů a vodního prvku.

5.3 Finanční zajištění realizace projektu

Pro finanční zajištění bude potřebné oslovit *Statutární město Prostějov – Sociální komisi*, která rozděluje finanční prostředky pro žádosti s dopadem na sociální činnost. Statutární město Prostějov dotace rozděluje po celý kalendářní rok, vždy na základě konkrétní žádosti. Protože se v projektu terapeutické zahrady jedná o pořízení drobného vybavení a rostlin, je reálná šance získání dotace z rozpočtu Statutárního města Prostějova. Realizace projektu je pak závislá na konkrétním termínu, takže při podání žádosti do 28. 2. 2020, dojde k podpisu smlouvy v měsíci dubnu 2020, do 10-ti pracovních dnů od podpisu smlouvy jsou peníze připsány na účet spolku a může začít samotná realizace celého projektu. Na realizaci projektu jsme vyhradila 3 měsíce a po skončení projektu musí spolek provést vyúčtování celé realizace projektu na předepsaných formulářích a ve stanoveném datu (většinou do 30. 11. příslušného kalendářního roku).

Finanční realizace	109.251 Kč	100%
Statutární město Prostějov	98.326 Kč	90%
Lipka	10.925 Kč	10%

Při zajištění financování projektu z dotace Statutárního města Prostějov je nutné počítat s náklady, které v souvislosti s realizací projektu *Terapeutické zahrada* vzniknou, jako jsou např. náklady na dopravu materiálu, pořízení některých druhů náradí, hadice na zalévání, sudu na dešťovou vodu v celkových nákladech do 15.000 Kč.

5.3.1.1 Provozní náklady

Pro dlouhodobou udržitelnost projektu je přirozeně nutné mít zajištěn nejen počáteční investiční vstup, ale i především zajistit pokrytí provozních finančních nákladů. V rámci této práce kalkulují na jeden rok s předpokladem fungování následujících deset let, než bude nutné přistoupit k dalším investicím kvůli předpokládaným odpisům hmotného i nehmotného majetku komunitní zahrady.

Spotřeba energií (voda, elektřina)	5000 Kč
Osivo	1000 Kč
Doprava (odvoz biolog. odpadu a jiné.)	2000 Kč
Sečení trávy (benzín)	3000 Kč
Drobné vydání (oprava náradí)	2000 Kč
Celkové roční vydání na provoz	13.000 Kč

5.3.2 Ekonomický rozbor projektu

Projekt *Terapeutické zahrada* bude realizován v horizontu pěti měsíců – dva měsíce příprava projektu a finanční zajištění projektu, dva měsíce realizace projektu a měsíc na závěrečné práce v souvislosti s vyúčtováním projektu.

Projekt bude financován z 90% z finančních prostředků získaných z dotace, 10% finančních prostředků si zajistí realizátor z vlastních zdrojů.

Náklady na platy v projektu nejsou, protože práce spojené s realizací projektu budou vykonány v rámci alternativních trestů.

Realizátor projektu musí počítat s drobnými náklady po celou dobu udržitelnosti projektu, protože zahradu musí pravidelně dle potřeby dosévat, přihnojovat a ošetřovat povrchy záhonů, altánu apod.

V souhrnu lze konstatovat, že projekt po prvním roce je ekonomicky nenáročný. Většinu prací potřebných pro zdárnou realizaci projektu *Terapeutická zahrada pro uživatele spolku Lipka*,

budou v následujících letech zajišťovat uživatele sociální služby denního stacionáře pod dohledem pověřeného pracovníka.

5.4 Etické aspekty projektu

Dle preambule Etického kodexu pro pracovníka v sociálních službách jsou ústředními principy sociální spravedlnost, respektování lidských práv a osobnost jedince a jeho specifika. Tento kodex vychází z Všeobecné deklarace lidských práv a z Listiny základních práv a svobod ČR.

Posláním sociálního pracovníka je vykonávat své povolání svědomitě, zodpovědně a dodržovat standardy profesionality a vědeckými poznatky. Tyto závazná pravidla uplatňuje vzhledem ke klientovi, k zaměstnavateli, ke kolegům, ke své profesi i k celé společnosti.

Etická zodpovědnost vůči uživateli tkví v jeho podpoře, aby on sám došel k vlastní odpovědnosti za své činy. Pracovník zároveň chrání uživatele, jeho důstojnost a lidská práva, vždy se musí vyvarovat před diskriminací. Uživatelovo právo na soukromí respektuje, a především se věnuje jeho silným stránkám osobnosti. Veškerý vztah pracovníka a uživatele je založen na vzájemné důvěře a respektu (Etický kodex, 2006).

Sociální pedagog považuje vztah výchovy a prostředí za velmi důležitou oblast zájmu. Monitoruje roli prostředí a jeho dopad na výchovnou a socializační situaci. Sociální pedagog dospívá k přesvědčení, že člověk není pasivní produkt, naopak je schopen do prostředí také cílevědomě a záměrně zasahovat (Procházka, 2012).

Pro PMS je směrodatný zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách, který stanovuje trestní bezúhonnost všech fyzických osob, které budou poskytovat tyto služby. Tento zákon omezuje vstup trestanců do jednotlivých skupin a zabraňuje přímou práci s uživateli.

5.5 Aktivní terapie v praxi

Aktivní zahradní terapie se vykonává fyzicky, uživatel ve spolupráci se sociálním pracovníkem nebo dalšími odborníky zde může využít svou kreativitu, tím podporuje své silné stránky rozvoje. Tyto činnosti vyžadují soustředění a vylepšují koordinaci hrubé i jemné motoriky. Některé činnosti na zahradě vyžadují spolupráci druhých lidí, což vede ke zlepšení mezilidských vztahů.

5.5.1 Aktivity pro fyzickou námahu

Název: Sazení keřů, záhonků

Počet osob: dvojice nebo malá skupina

Cíl aktivity: uživatel realizuje výsadbu keře a vytvoří záhonky pod dohledem a za pomoci odborného personálu.

Účel aktivity: osvojení dovedností, mezilidská interakce, tělesná aktivita, společné řešení problémů

Časová náročnost: 30 – 60 minut

Obtížnost: střední

Pomůcky a materiál: rýč, keř, záhonek, konev nebo kbelík na vodu

Postup:

Na začátku se s uživateli domluvíme, kam přesně keře a záhonky umístíme. Vytučíme si, kde budou jámy pro naši výsadbu. Vyznačená místa vyryjeme rýčem a vytvoříme jámy odpovídající potřebné velikosti zhruba 30 – 50 cm hluboké. Odstraníme drny a zeminu si zatím ponecháme stranou, poté do jámy nalijeme kbelíkem vodu, přidáme kompost a keře usadíme. Opatrně zasypeme kořeny vykopanou zeminou bez drnů. Po zasypání místo přišlápneme a znovu zalijeme vodou (Dvořáčková, 2016).

Reflexní otázky pro uživatele: Co nového jste se naučili? Jak se budeme o keře dál starat?

5.5.2 Aktivity pro jemnou motoriku a lokomoci

Název: Hliněná zvířátka

Počet osob: malá skupina

Cíl aktivity: uživatel dokáže manipulovat s hlinou a dokáže z ní vytvořit zvířátka

Účel aktivity: podpora koordinace rukou, vizuální a hmatové vnímání, kreativita, rozvoj jemné motoriky, prostorové vnímání – trojrozměrnost výrobků

Časová náročnost: 10 – 20 minut

Obtížnost: střední

Pomůcky a materiál: jílovitá hlína, seno nebo sláma, nádoba na zpracování

Postup:

Hlínu dáme do nádoby a přidáme vodu, slámu nebo seno – vše promícháme na hustou kaši. Konzistence by měla odpovídat modelovací hlíně, z tohoto materiálu modelujeme rukama

různá zvířátka nebo postavy. Hotové výrobky necháme vyschnout. Hotové výrobky budou sloužit jako dekorace do záhonků v zahradě (Dvořáčková, 2016).

Reflexní otázky pro uživatele: Proč jste vyrobili toto zvířátko? Bylo Vám příjemné tvořit z hlíny?

5.5.3 Senzomotorická oblast

Název: Malování hlínou

Počet osob: jednotlivě nebo malá skupina

Cíl aktivity: uživatel umí manipulovat s hlínou a dokáže z ní malovat obrázky

Účel aktivity: posílení jemné motoriky, možnost kreativního vyjádření, zaměření pozornosti

Časová náročnost: 30 minut

Obtížnost: nízká

Pomůcky a materiál: jílovitá hlína, výkresy, podložky

Postup:

Jílovitou hlínu zpracujeme s vodou, aby z ní vznikly pevné kuličky. Ty budou fungovat jako tužky, s kterými budeme malovat, dokud z nich nevyschne voda. Tato činnost se dá dělat ve stacionáři v období dešťů, kdy uživatel nebude moct jít na zahradu. Obrázky se poté mohou vyvěsit na nástěnku, aby ozdobily chodby ve stacionáři (Dvořáčková, 2016).

Reflexní otázky pro uživatele: Co jste namalovali a proč? Chcete si obrázky vzít domů nebo je chcete vyvěsit na nástěnku?

5.5.4 Kognitivní oblast

Název: Mátový sirup

Počet osob: jednotlivci nebo malá skupinka

Cíl aktivity: uživatel dokáže aplikovat znalosti v oboru sběru bylin a pod dohledem pracovníka uvařit mátový sirup

Účel aktivity: posílení jemné motoriky, koordinované používání rukou, aktivace psychických procesů, zvýšení chuti k jídlu, vizuální, čichové a hmatové vnímání

Časová náročnost: 30 minut

Obtížnost: střední

Pomůcky a materiál: 1 litr mátových lístků, 350 g cukru, 600 ml vody, zelená potravinářská barva

Postup:

Lístky máty natrhané v zahradě zalijeme vodou a 30 minut vaříme na mírném ohni. Vyložíme síto gázou a přecedíme vodu, ještě hodinu necháme odkapávat. Do mátové vody přidáme cukr a na mírném ohni vaříme za stálého míchání. Pro hezčí barvu můžeme přidat zelené barvivo. Hotový sirup nalijeme do čistých láhví a zazátkujeme. Výsledný produkt bude Lipka prodávat na výstavách, které pořádá o Vánocích a Velikonocích (Bremnessová, 2003)

Reflexní otázky pro uživatele: Jak Vám chutná máta? Znáte jiné recepty z máty?

5.5.5 Hra a volný čas

Název: Poslouchání vody

Počet osob: jednotlivec

Cíl aktivity: uživatel dokáže přijímat podněty z okolí

Účel aktivity: zaměření pozornosti, rozvoj sluchového vnímání

Časová náročnost: 5 minut

Obtížnost: nízká

Pomůcky a materiál: tekoucí voda, suchá dřevěná větev

Postup:

Zvuk tekoucí vody z fontánky v zahradě zesílíme, když ji necháme dopadat na suchou dřevěnou větev. Druhý konec větve si přiložíme k uchu a posloucháme zvuk vody. Dopadající vodu mohou cítit i neslyšící díky vibracím, které větev od dopadu vody odráží nejen akusticky, ale i mechanicky (Dvořáčková, 2016).

Reflexní otázky pro uživatele: Líbí se Vám zvuk tekoucí vody? Jaký jste z této aktivity měli pocit?

Název: Zeleninové triomino

Počet osob: malá skupina

Cíl aktivity: uživatel dokáže přijímat podněty z okolí

Účel aktivity: zaměření pozornost, zraková percepce

Časová náročnost: 5 – 30 minut

Obtížnost: nízká

Pomůcky a materiál: dvě sady obrázků s 48 druhy zeleniny

Postup:

Tuto aktivitu můžeme hrát jako klasické domino. Hráči umisťují své karty postupně na stůl, aby stejné obrázky byly vždy vedle sebe. Pokud nemůže hráč přiložit hrací kartu, musí si dobrat z hromádky další. Hra končí, jakmile jeden z hráčů umístí svou poslední kartu (Křivánková, 2019).

Reflexní otázky pro uživatele: Znáte všechny druhy zeleniny z obrázků? Jakou zeleninu pěstujeme zde v zahradě?

5.5.6 Sociální schopnosti

Název: Přenosné ohniště

Počet osob: malá skupina

Cíl aktivity: uživatel realizuje opékání na zahradním grilu za pomoci odborného dohledu

Účel aktivity: osvojení dovedností, mezilidská interakce, rozvoj smyslového vnímání (teplý pokrm), rozvoj smyslového vnímání (čichu)

Časová náročnost: 30 – 60 minut

Obtížnost: střední

Pomůcky a materiál: přenosné ohniště, dřevo na oheň, sirky, jablka ze zahrady, pruty

Postup:

Na tuto aktivitu je nejlépe vhodné kovové přenosné ohniště, které lze použít na zahradě. Můžeme na něm například opékat jablka nebo péct v popelu brambory (Dvořáčková, 2016).

Reflexní otázky pro uživatele: Víte čeho se při práci s ohněm vyvarovat? Jak uhasit oheň?

Závěr

Cílem celého bakalářského projektu: *Projekt zahradní terapie pro uživatele spolku Lipka* v denní stacionáři Lipka v Prostějově bylo vytvořit novou terapeutickou zahradu. Tato zahrada nabízí terapeutický program na dosud nevyužitém pozemku, kde by osoby se zdravotním postižením mohly trávit smysluplněji volný čas. Osvojily si nové dovednosti v oblasti zahradnictví, které by vedly ke zdravějšímu životnímu stylu a dobrému pocitu z dobře vykonané práce. Kreativní činnost, kterou musí uživatel vynaložit v práci na zahradě, přispěje zároveň k vlastní seberealizaci. Výsledkem projektu bude krásná zahrada, kterou uživatelé spatří při příchodu do stacionáře a která bude obrazem jejich práce.

Zahrada dává možnost uživatelům vyzkoušet si pracovní návyky v bezpečném a podpůrném prostředí. Činnosti spojené s prací na zahradě vyžadují vytrvalost a soustředění, což vede uživatele ke zjištění vlastních limitů. Tato zahrada poslouží jako prostor pro hry, kreativitu nebo rituály v přírodě. Aktivity v přírodě pomáhají odbourat komunikační bariéry, které mohou ovlivňovat sociální schopnosti. Rostliny jsou živý materiálem, které mají vliv na prožívání lidí, pozorováním změn v zahradě lze zvýšit koncentraci a schopnosti jedince (Jindřichovská, 2014).

V první kapitole bakalářského projektu je podrobně popsána situace v denním stacionáři Lipka. Lipka má mnoho silných stránek. K hlavním z nich patří jistě rehabilitace a výběr z velké škály poskytovaných služeb zaměřena na přímou péči. SWOT analýza dále poukázala na mnoho dalších příležitostí, které Lipka zatím nevyužila, ale má možnosti tyto příležitosti zajistit. Potencionální hrozby poukazují na nedostatek financí, pokud nesežene dost sponzorů, což je problém většiny neziskových organizací.

Druhá kapitola se zabývala volným časem ve spolku Lipka. U volného času je podstatné vyzvednout rozdíl mezi využitím volného času ve školství a v sociálních službách. Zatímco volný čas ve školství dětem a mládeži nahrazuje volnočasové aktivity nebo kroužky, v sociálních službách jsou to terapeuticky-zájmové nebo pracovní činnosti. U všech uživatelů, kteří do Lipky přicházejí, se vyskytuje mentální retardace v kombinaci s další tělesnou nebo vývojovou vadou. Pro tyto uživatele je potřebné neustále nabízet nové aktivity k seberealizaci, aby se zamezilo podnětové deprivaci.

Třetí kapitola vymezuje pojem probace, mediace a Probační a mediační službu (PMS). Činnost PMS může spolku Lipka velmi pomoci při realizaci terapeutické zahrady. Osoby v alternativním trestu si svůj prohřešek mohou v tomto spolku odčinit ušlechtilou prací. Lipka

tímto ušetří peníze, které by vynaložila za platy řemeslníkům. Práce osob PMS bude účelnější a kreativnější nejen pro Lipku, uživatele, ale i pro resocializaci osob v alternativním trestu.

Čtvrtá kapitola se celá věnuje předmětu a cíli projektu. Přibližuje zahradní terapii, která představuje modernizaci nejen pro osoby se zdravotním znevýhodněním. Definice zahradní terapie sice zatím není jednoznačně vymezena, ale díky odborníkům víme, jak tato ozdravná terapie působí na organismus.

Poslední kapitola patří obsáhlému technickému řešení projektu. Projekt vychází ze současného stavu zahrady Lipka a možností, jak přebudovat tento prostor na terapeutickou zahradu. Je důležité si rozvrhnout pracovní nasazení a vyčíslit finanční rozpočet, od kterého se vše odvíjí. Poslední, co je v projektu zmíněno, jsou aktivity, které jsou vhodné pro praxi v rámci aktivní terapie. Tyto aktivity jsou zároveň začátkem pro zahradní terapii v Prostějově.

Seznam zkratk

FN Brno	Fakultní nemocnice Brno
LDN	Léčebna dlouhodobě nemocných
NOZ	Nový občanský zákoník
OPP	Obecně prospěšné práce
PMS	Probační a mediační služba

Použitá literatura

TRESTNÍ ZÁKON, 2002. *Trestní právo Právní stav k 15.9.2002: 26/2002*. Newsletter. ISBN 80-86394-78-6.

BREMNESSOVÁ, Lesley, 2003. *Bylinář: Zdraví, krása a radost*. 6. vyd. Praha: Fortuna Print. ISBN 80-7321-091-6.

ČEKALOVÁ, Mgr. Renata, 2018. *Lipka: Výroční zpráva 2018*. Prostějov.

ČEKALOVÁ, Mgr. Renata, 2018. *Technická zpráva*. Prostějov.

DVOŘÁČKOVÁ, Jana, Dana KŘIVÁNKOVÁ a Alena UHŘÍČKOVÁ, 2016. *Jak léčí zahrada: praktické náměty pro zahradní terapii*. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání. ISBN 978-80-88212-00-3.

Etický kodex sociálního pracovníka Česká republiky, 2006. Praha.

FAULER, Hildegund, 2013. *Venkovní prostory u domovů pro seniory: Plánování - uskutečnění - využití - zachování*. Chaloupky.

FLAŠÁR, Marek, 2020. *Návrh terapeutické zahrady Lipka*. Prostějov.

FRANIOK, Petr, 2008. *Vzdělávání osob s mentálním postižením: (inkluzivní vzdělávání s přihlédnutím k žákům s mentálním postižením)*. Vyd. 3., dopl. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. ISBN 978-807-3686-222.

GALAJDOVÁ, Lenka a Zdenka GALAJDOVÁ, 2011. *Canisterapie: pes lékařem lidské duše*. 2.vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-879-1.

HÁJKOVÁ, Vanda, 2000. *Bazální stimulace, aktivace a komunikace v edukaci žáků s kombinovaným postižením: monografie*. 2.vyd. Praha: Somatopedická společnost. ISBN 978-80-904464-0-3.

HAUBENHOFER, Dorit, 2013. *Zahradní terapie: teorie - věda - praxe*. Brno: Lipka - školské zařízení pro environmentální vzdělávání. ISBN 98-80-87604-45-8.

HOFBAUER, Břetislav, 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál. ISBN 80-717-8927-5.

HUDCOVÁ, Eliška a Markéta STROUHALOVÁ, 2018. *Skripta pro výběrový kurz Zahradní terapie: zahradní terapie*. VOŠ JABOK.

JINDŘICHOVSKÁ, Mgr. Markéta, 2014. Zahradní terapie jako součást ergoterapie. *Sociální služby*. (8-9), 30 - 32. ISSN 1803-7348.

KNÍŽETOVÁ, Věra a Josef TILLICH, 1993. *Jóga*. Praha: Olympia. ISBN 80-703-3178-X.

KNOTOVÁ, Dana, 2011. *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-223-9.

KOPŘIVA, Karel, 1997. *Lidský vztah jako součást profese: psychoterapeutické kapitoly pro sociální, pedagogické a zdravotnické profese*. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál. ISBN 80-717-8150-9.

KŘIVÁNKOVÁ, Dana, 2019. *Jak na ekologické zahradničení: osvědčené metody pro učení dospělých*. Brno: Lipka. ISBN 978-80-88212-20-1.

LEČBYCH, Martin, 2008. *Mentální retardace v dospívání a mladé dospělosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-2071-4.

MOJAY, Gabriel, 2000. *Aromaterapie pro léčení duše: Jak obnovit emocionální a mentální rovnováhu pomocí esenciálních olejů*. 2.vyd. Praha: Alternativa. ISBN 80-85993-64-3.

NERANDŽIČ, Zoran, 2006. *Animoterapie, aneb, Jak nás zvířata léčí: praktický průvodce pro veřejnost, pedagogy i pracovníky zdravotnických zařízení a sociálních ústavů*. Praha: Albatros. Albatros Plus. ISBN 80-000-1809-8.

OSMANČÍK, Otakar, ROZUM, Jan, 1996. *K problematice alternativních trestů a opatření*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-860-0826-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina, 2008. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-423-6.

PÁVKOVÁ, Jiřina, 2014. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-666-6.

PAVLOVÁ, Lenka, VETEŠKA, Jaroslav ed., 2010. *K aktuálním otázkám vyjednávání, mediace, rozhodčího řízení a tzv. práva spolupráce*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha. ISBN 978-80-86723-92-1.

PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.

PUTZ, Maria, 2013. *Příroda jako životní prostor a Zahradní terapie pro seniory*. Domov seniorů Mistra Křišťana Prachatice: Frýdek-Místek.

ŠČERBA, Filip, 2011. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges. Teoretik. ISBN 978-80-87212-68-4.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed., 2010. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-757-2.

ŠVARCOVÁ-SLABINOVÁ, Iva, 2006. *Mentální retardace: vzdělávání, výchova, sociální péče*. Vyd. 3., přeprac. Praha: Portál. Speciální pedagogika (Portál). ISBN 80-736-7060-7.

THOROVÁ, Kateřina, c2008. *Poruchy autistického spektra: včasná diagnóza branou k účinné pomoci: [informační příručka]*. Vyd. 2. Praha: APLA. ISBN 978-80-254-6339-0.

TRESS, Wolfgang, Johannes KRUSSE a Jürgen OTT, 2008. *Základní psychosomatická péče*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-309-3.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2000. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. ISBN 80-717-8308-0.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4.

VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMÉKAL, 1995. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-901737-9-9.

VERMEULEN, Peter, 2006. *Autistické myšlení*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1600-3.

ŽATECKÁ, Eva, 2007. *Postavení a úkoly Probační a mediální služby*. Ostrava: Key Publishing. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-55-7.

Internetové zdroje

Justice.cz: Obecné informace [online], 2017. Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 2019-12-14]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=obecně-informace>.

Lipka, z.s. [online], [cit. 2019-04-11]. Dostupné z: <http://www.oslipka.cz/>.

Národní soustava povolání: Úředník Probační a mediační služby [online], 2017. Ministerstvo práce a sociálních věcí [cit. 2019-10-12]. Dostupné z: <https://nsp.cz/jednotka-prace/urednik-probacni-a-mediac>.

Návod ke stavbě bylinkové spirály [online], [cit. 2019-12-09]. Dostupné z: <https://priroda-zahrada.cz/clanky/zahrada/navod-ke-stavbe-bylinkove-spiraly/>.

Probační a mediační služba České republiky: Probace [online], 2019. [cit. 2019-10-12]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/>.

Probační a mediační služba České republiky: Zákon 257/2000 Sb. [online], In: . 14. 7. 2000 [cit. 2019-08-25]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/download/01_ZAKON_O_PMSCR_aktual_2009.pdf.

Solná jeskyně, Haloterapie [online], 2008. In: . 15.10.2008 [cit. 2019-08-25]. Dostupné z: <https://www.lekari-online.cz/rehabilitace/zakroky/solna-jeskyne-haloterapie>.

Zákony pro lidi: Zákon č. 108/2006 Sb. Zákon o sociálních službách [online], 2006. In: . [cit. 2020-04-30]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>.